



YNGLENDE OG RASTENDE FUGLE I VEJLERNE 2018

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 154

2019



AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

[Tom side]

YNGLENDE OG RASTENDE FUGLE I VEJLERNE 2018

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 154

2019

Henrik Haaning Nielsen¹

Preben Clausen²

¹ Avifauna Consult

² Aarhus Universitet, Institut for Bioscience



AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer:	Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 154
Titel:	Ynglende og rastende fugle i Vejlerne 2018
Forfattere:	Henrik Haaning Nielsen ¹ & Preben Clausen ²
Institutioner:	¹ Avifauna Consult & ² Aarhus Universitet, Institut for Bioscience
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dce.au.dk
Udgivelsesår:	September 2019
Redaktion afsluttet:	September 2019
Faglig kommentering:	Tony (A.D.) Fox
Kvalitetssikring, DCE:	Jesper R. Fredshavn
Finansiel støtte:	Aage V. Jensen Naturfond & Miljø- og Fødevareministeriet
Bedes citeret:	Nielsen, H.H. & Clausen, P. 2019. Ynglende og rastende fugle i Vejlerne 2018. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 48 s. - Teknisk rapport nr. 154 http://dce2.au.dk/pub/TR154.pdf
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Sammenfatning:	Rapporten beskriver overvågningen af ynglende og rastende fugle i Vejlerne i 2018. Ynglefuglene havde rekordstore antal af ynglende skestork og sølvhejre og høje antal af klyde. For flere jordrugende arter, hvis antal toppede imellem 1978 og 2003 (afhængigt af art) blev der i 2018 registreret antal, der repræsenterer en tilbagegang i forhold til 1978-2003. Det gælder flere arter af ynglende vadefugle samt terner. For flere af arterne kan de seneste års lave antal være forårsaget af et par tørre forår og somre, i kombination med høj prædation. For rastefuglenes vedkommende var der i 2018 rekordantal af sølvhejre, fiskehejre, skestork, skeand og trane (sammenlignet med antal fra 2008-2017). Svaner og blishøne blev talt i forholdsvis lave antal sammenlignet med tidligere, mens de fleste gæs, svømmecænder og dykænder forekom i antal på niveau med de seneste år.
Emneord:	NOVANA, Vejlerne, overvågning, fugle
Layout:	Grafisk Værksted, AU Silkeborg
Foto forside:	Rørdrum i Bygholm Nord, 27. maj 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen
ISBN:	978-87-7156-434-1
ISSN (elektronisk):	2244-999X
Sideantal:	48
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som http://dce2.au.dk/pub/TR154.pdf

Indhold

Sammenfatning	5
Summary	6
1. Indledning	7
1.1 Baggrund og formål	7
1.2 Tak	8
2. Undersøgelsesområde	9
3. Metoder og materiale	10
3.1 Ynglefugletællinger	10
3.2 Rastefugletællinger	12
3.3 Fysiske forhold	12
3.4 Driftsforhold	12
4. Fysiske forhold og driften af Vejlerne	13
4.1 Vandstand	13
4.2 Saltholdighed	19
4.3 Driftsforhold	19
4.4 Prædation	21
4.5 Kollision med hegn og andre linjeføringer	21
5. Ynglefugle	23
5.1 Sorthalset lappedykker	23
5.2 Gråstrubet lappedykker	23
5.3 Skestork	23
5.4 Rørdrum	23
5.5 Sølvhejre	24
5.6 Knarand	25
5.7 Spidsand	25
5.8 Skeand	25
5.9 Atlingand	25
5.10 Rørhøg	25
5.11 Klyde	26
5.12 Vibe	27
5.13 Engryle (almindelig ryle)	28
5.14 Brushane	29
5.15 Stor kobbersneppe	30
5.16 Rødben	31
5.17 Hættemåge	33
5.18 Dværgmåge	33
5.19 Fjordterne	34
5.20 Havterne	34
5.21 Sortterne	35
5.22 Plettet rørvagtel	36
5.23 Trane	37
5.24 Sydlig blåhals	38

5.25	Bestandstal for udvalgte ynglefuglearter i Vejlerne 2009-2018	39
6.	Rastefugle i Vejlerne	41
6.1	Toppet skallesluger	41
6.2	Havørn	42
6.3	Bestandstal for udvalgte rastefuglearter i Vejlerne og Lønnerup Fjord 2018	43
7.	Litteratur	46

Sammenfatning

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience, Aarhus Universitet indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om en udvidet overvågning af udvalgte yngle- og trækfugle i Vejlerne. I 2018 har konsulentfirmaet Avifauna Consult varetaget overvågningsopgaverne.

Denne rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af fugle i Vejlerne i 2018.

For ynglefuglene gives en detaljeret gennemgang, mens rastefuglene behandles mere summarisk.

Formålet med den mere intensive fugleovervågning i Vejlerne er at tilvejebringe et detaljeret datagrundlag, som Vejlernes Naturråd, der er nedsat af Aage V. Jensen Naturfond, kan bruge ved planlægningen af driften i området. Overvågningen bidrager også til NOVANA-overvågningen af fugle, der har til formål at sikre et ensartet, kvalitetssikret og landsdækkende datagrundlag til Miljøstyrelsens udarbejdning af Natura 2000-planer, samt at skaffe data til den danske afrapportering til EU. Metoderne til overvågningen er nærmere beskrevet og fastlagt i tekniske anvisninger. I Vejlerne foretages en mere omfattende fugleovervågning, som dels omfatter flere ynglefuglearter end NOVANA programmet (hvis primære fokus er bilag 1 arter), dels indebærer en årlig overvågning, i modsætning til NOVANA, der typisk overvåger arterne hvert andet år. Tilsvarende overvåges rastefuglene året rundt, hvor arterne i NOVANA programmet kun overvåges i de måneder, hvor den nationale bestand forventeligt er størst (fx svømmeænder i september / oktober, dykænder ved midvinter, flere arter af vadefugle i april / maj eller august).

For ynglefuglenes vedkommende var der i 2018 rekordstore ynglebestande af skestork og sølvhejre (i en plantage umiddelbart vest for de Østlige Vejler). For flere af de engtilknyttede jordrugende arter, hvis forekomst typisk toppede i årene 2000-2003, var der i 2018 antal på niveau med eller lavere end i de forudgående ni år 2009-2017, men altså antal der stadig repræsenterer en tilbagegang i forhold til 2000-2003. Det gælder for strandengsfugle som vibe, stor kobbersnepe og rødben, men også brushane, engryle og havterne som har været i tilbagegang siden 1980'erne eller 1990'erne. Klyde havde med 178 par til gengæld en overraskende stor ynglebestand i 2018, den højeste registrerede bestand siden 2008. Bestanden af sortterne har også været jævnt fallende siden slutningen af 1970'erne og de 24 par som forsøgte at yngle i 2018 fik ingen unger. For flere af arterne kan de seneste års lave antal være forårsaget af et par tørre forår og somre, i kombination med et højt prædationstryk.

Bemærkelsesværdige forekomster blandt trækfuglene i 2018 var rekordantal af sølvhejre, fiskehejre, skestork, skeand og trane (sammenlignet med antal fra 2008-2017, jf. Nielsen & Clausen 2019), hvor antal af alle på nær skeand dog er domineret af lokale eller regionale ynglebestande med afkom. Svaner og blishøne blev talt i forholdsvis lave antal sammenlignet med førhen, mens de fleste gæs, svømmeænder og dykænder forekom i antal på niveau med de seneste år. En lang række arter forekom i 2018 i antal, der overstiger internationale eller nationale 1 %-bestandskriterier.

Summary

Since 2007, the Aage V. Jensen Nature Foundation and the Department of Bioscience, Aarhus University have had an agreement to undertake extended annual monitoring of selected breeding and migratory birds at the Foundation's Vejlerne reserve. During 2018, the consultancy firm Avifauna Consult undertook the monitoring programme, the results of which are presented in this report.

As well as monitoring the status and abundance of a variety of species at the site, with the aim to inform the Vejlerne Reserve Management Board of Aage V. Jensen Nature Foundation, the avian monitoring at Vejlerne contributes to the National Monitoring and Assessment Programme for the Aquatic and Terrestrial Environment. (NOVANA). This delivers consistent, quality-assured nationwide data as the foundation for the Environmental Protection Agency's preparation of plans for protected Natura 2000 sites, as well as providing data for the official Danish reporting to the EU. Full details of the monitoring methods are described in more detail in the technical instructions, which are referenced in the report. More extensive bird monitoring is carried out at the Vejlerne reserve than is strictly necessary under NOVANA (whose primary focus is Annex 1 species), including additional breeding species, carried out annually (whereas currently NOVANA typically monitors species every other year). Similarly, staging migrant species are monitored year-round, in contrast to under NOVANA, where species are monitored only during the months when the national population typically reach their maximum abundance (e.g., for dabbling ducks September/October, diving ducks in midwinter and several species of waders in April/May or August).

Among the breeding birds in 2018, record breeding numbers were reported of spoonbill and great white egret (in a plantation immediately west of the Eastern Vejler). For several ground-nesting meadow species (whose occurrence typically peaked during 2000-2003), numbers in 2018 were at or below the levels observed in the previous nine years (2009-2017), although their levels of abundance remained below those of earlier years (2000-2003). This was especially true for the saltmarsh species such as lapwing, black-tailed godwit and redshank, but was also the case for ruff, dunlin and arctic tern that have shown consistent declines since the 1980s and 1990s. Avocet, on the other hand, bred in surprising abundance in 2018 and with the highest number since 2008. Numbers of breeding black tern have also been steadily declining since the late 1970s and the 24 pairs that attempted to breed in 2018 failed to raise any offspring. For several of the breeding species, the low numbers in recent years may be the result of dry springs and summers, in combination with high local predation pressure.

Notable occurrences in amongst migrants in 2018 were record numbers of great white egret, grey heron, spoonbill, common crane and shoveler, compared to numbers during 2008-2017 (cf. Nielsen & Clausen 2019), whose numbers except for Shoveler were dominated by local or regional breeding populations with offspring. Swans and Common Coot were counted in relatively low numbers compared to previous years, while most geese, ducks and diving ducks appeared in similar numbers to recent years. A large number of species occurred in 2018 in numbers that exceeded international or national 1% of flyway population criteria as described in the report.

1. Indledning

1.1 Baggrund og formål

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om en udvidet overvågning af fuglene i Vejlerne.

I henhold til aftalen overvåges et udvalg af ynglefugle i Vejlerne, og der gennemføres 10 optællinger af rastende vandfugle i Vejlerne fordelt på alle måneder undtagen juni og juli. I 2018 blev optællinger af rastende vandfugle dog også gennemført i juni og juli, i forbindelse med et forskningsprojekt, som aktuelt udføres af forskere fra DCE og Aalborg Universitet i området.

Overvågningen af fugle i Vejlerne har dels til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af såvel ynglende som rastende fugle, der har til formål at sikre et ensartet, kvalitetssikret og landsdækkende datagrundlag til Miljøstyrelsens udarbejdning af Natura 2000-planer, dels at skaffe data til den danske afrapportering til EU.

Denne overvågning skal føre til samlede vurderinger af de enkelte arters status i Danmark som helhed, der afrapporteres hvert 6. år i Miljøstyrelsens afrapportering til fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 12 (Pihl & Fredshavn 2015), samt i de enkelte fuglebeskyttelsesområder, der ligeledes afrapporteres af Miljøstyrelsen til EU ved en opdatering af Natura 2000 databasen.

I Vejlerne foretages overvågningen derudover med henblik på at orientere Vejlernes Naturråd, der er nedsat af Aage V. Jensen Naturfond, om status og forandringer i fuglenes antal og fordelinger, herunder hvis muligt at forklare årsagssammenhænge. Sidstnævnte kan, hvis der er tale om lokale forvaltningsmæssige forhold, benyttes af Naturrådet til at rådgive fonden om eventuelle ændringer i de anbefalinger om driften, som allerede fremgår af fondens driftsplan for området (Riis 2009).

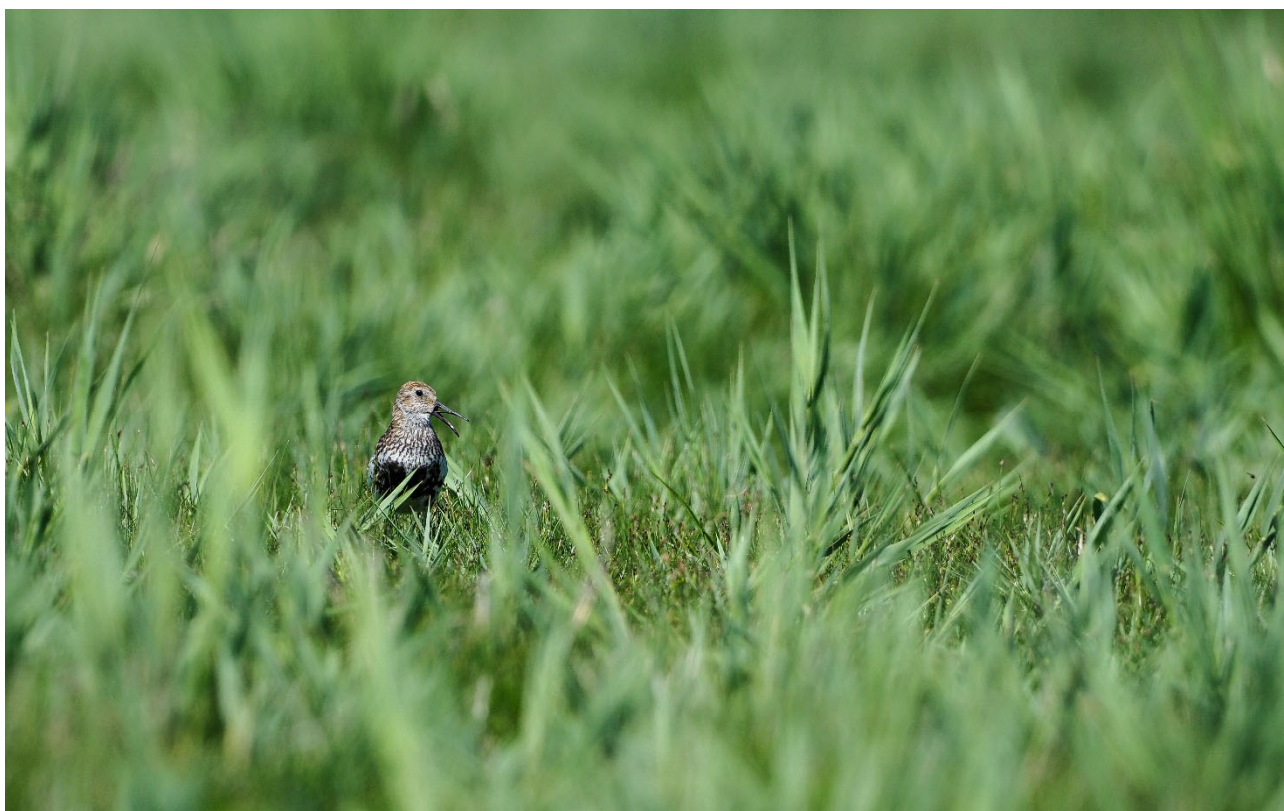
Ynglende vandfugle i Vejlerne er tidligere blevet overvåget meget grundigt i perioden 1978-2003 af Vejlernes Feltstation, hvorfra Kjeldsen (2008) giver en samlet bearbejdning af de årlige kortlægninger af ynglefugle i Vejlerne og de nærmest tiliggende randområder. Der blev ikke foretaget overvågning af fuglene i Vejlerne i 2004, men i 2005 og 2006 blev der gennemført optællinger af udvalgte arter finansieret af Aage V. Jensen Naturfond (Nielsen 2006a, 2006b).

I perioden efter 2003 har først Viborg og Nordjyllands Amter og senere Miljøstyrelsens enhed for Nordjylland haft ansvaret for overvågningen af det begrænsede antal arter, som har indgået i de årlige NOVANA-programmer.

Rastende vandfugle blev ligeledes optalt systematisk i Vejlerne fra 1978-2003 af feltstationen, men der er ikke på samme måde foretaget en samlet bearbejdning af dette datamateriale, men Nielsen & Clausen (2019) bearbejdede de systematisk indsamlede data fra 2008-2017.

1.2 Tak

Aage V. Jensen Naturfond takkes for adgangstilladelser til reservatet og et godt samarbejde i det hele taget. Dette er i praksis sket gennem driftsleder Niels Dahlin Lisborg. Jens Frimer Andersen og Jørgen Peter Kjeldsen takkes for hjælp ved gennemgang af Bygholmengen samt supplerende observationer. Lars Maltha Rasmussen/Tidal Consult takkes for optælling af ynglende sølvhejrer med drone. Thomas Eske Holm/DCE takkes for droneoptælling af ynglende skestørke, sølvhejrer og sortterner. Susanne Bruun, Steen Brølling, Helge Røjle Christensen, Inge Marie Fruelund, Martin Lund, Poul Hald-Mortensen og Albert Schmidt takkes for supplerende observationer gennem yngletiden. Tony Fox takkes for kvalitetssikring af rapporten og for oversættelse af sammenfatningen til engelsk.

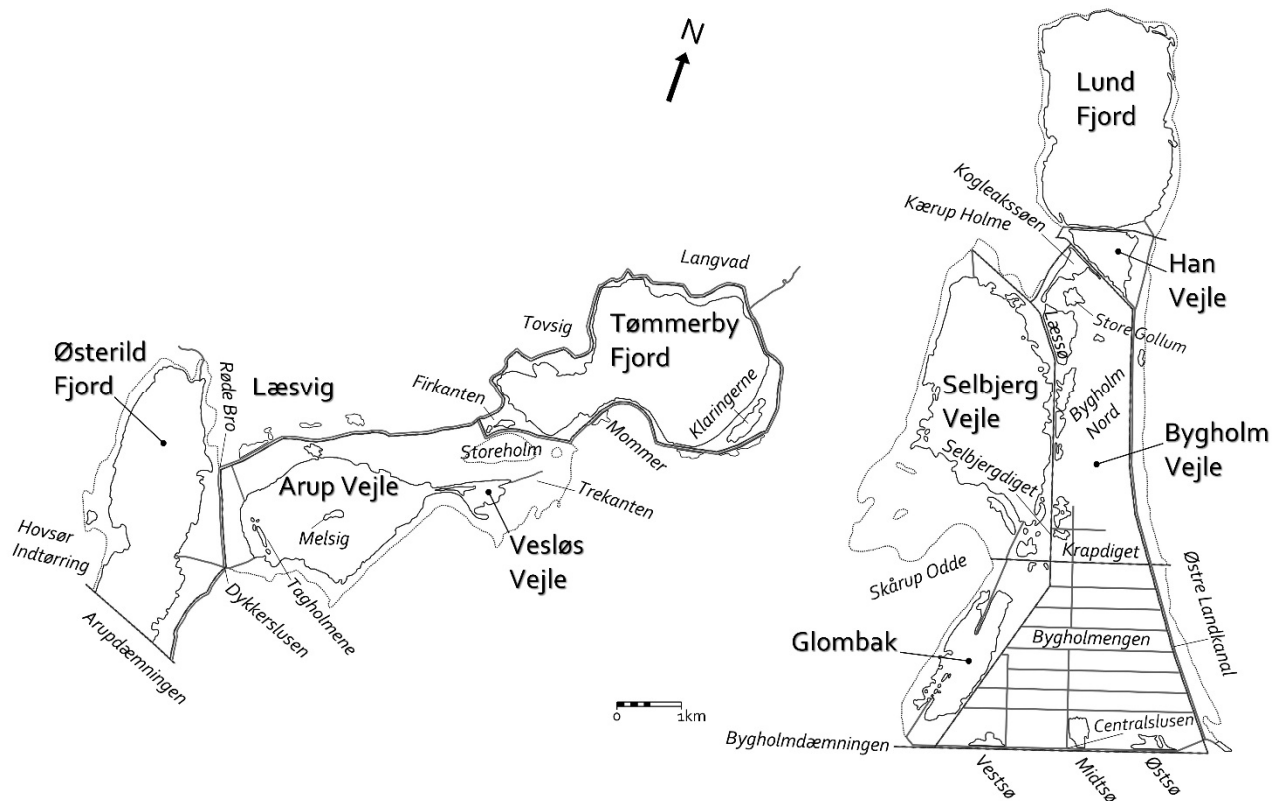


Varle Engrylle. Bygholmengen, 6. juni 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

2. Undersøgelsesområde

Optællingerne af ynglefugle i Vejlerne i 2018 er blevet gennemført i reservatet. Vejlerne delt op i Vestlige Vejler, som består af Østerild Fjord, Arup Vejle, Vesløs Vejle og Tømmerby Fjord, og Østlige Vejler, som omfatter Bygholm Vejle, Glombak, Selbjerg Vejle, Han Vejle og Lund Fjord (Fig. 1).

Når overvågede arter er fundet ynglende i randområderne i umiddelbar tilknytning til reservatet, som fx sølvhejre og blåhals, er disse registreringer medtaget.



Figur 1. Afgrænsning af Vejler-reservatet med de mest anvendte stednavne.

3. Metoder og materiale

3.1 Ynglefugletællinger

Metoderne til overvågning af ynglefugle under NOVANA er beskrevet i en række tekniske anvisninger, som findes på AUs hjemmeside <http://bios.au.dk/raadgivning/fagdatacentre/biodiversitet/tekniske-anvisninger/>.

Hvor NOVANA-programmet ofte benytter ét eller to besøg på ynglelokaliteten, er der i Vejlerne anvendt et udvidet program, så bestandsopgørelserne er sammenlignelige med tællingerne fra feltstationsperioden 1978-2003.

Data, som er anvendt til opstilling af tidsserier for arterne, stammer dels fra feltstationsperioden (Kjeldsen 2008, arkiv på Kalø), fra kortlægninger i 2005-2006 (Nielsen 2006a, 2006b) og fra de seneste års overvågninger under NOVANA og Aage V. Jensens Naturfond (Kjeldsen & Nielsen 2008, 2009, 2011, 2014, Nielsen & Kjeldsen 2009, 2011, 2013, Nielsen 2016, Nielsen & Clausen 2019).

Metoderne for de enkelte arter / artsgrupper er beskrevet i det følgende.

3.1.1 Engfugle

Bygholmengen blev dækket ved to optællinger af ynglefugle i starten af maj og starten af juni. De territoriehævdende engryler, store kobbersnepper og viber blev kortlagt i maj. Ved gennemgangen i juni blev der overvejende registreret ungevarslende engryler, rødben og brushøner, og ynglesuccesen hos de store kobbersnepper blev målt ved at registrere de ungevarslende par. Der blev i modsætning til årene 2010-2012 ikke gennemført en ekstra gennemgang af Bygholmengen sidst i juni.

Engryle er således dækket ved begge kortlægninger af Bygholmengen. Ved vurdering af kortlægningerne er par / territorier regnet som nye, hvis de i juni er kortlagt længere end 200 meter fra fugle kortlagt i maj.

Engene rundt om Vesløs-Arup Vejle samt østsiden af Østerild Fjord blev dækket ved fjernkortlægning i maj og ved en gennemgang i juni med henblik på at kortlægge de samme arter som på Bygholmengen (undtagen viber). Ved fjernkortlægning forstås kortlægning, som udføres med teleskop fra enkelte observationspunkter med gode oversigtsforhold.

3.1.2 Sortterne

Antallet af fugle i ynglekolonien er optalt gentagne gange, særligt i starten af yngleperioden. Registreringerne finder især sted, når kolonien overflyves af potentielle prædatorer, og samtlige sortterner letter på én gang. Efterfølgende er ynglesuccesen overvåget ved optælling af flyvefærdige ungfugle.

3.1.3 Øvrige ynglefugle kortlægninger

Der er ud over kortlægninger af engfugle og sortterne gennemført kortlægninger af en række arter på EU-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1:

Rørdrum er kortlagt ved registrering af territoriehævdende (paukende) hanner. Denne art er dækket gennem få men målrettede kortlægninger i alle rørskovsområder med hovedvægt på april måned og første halvdel af maj på dage og nætter med stille vejr.

Sølvhejre er kortlagt ved registrering af enhver aktivitet i området omkring ynglekolonien, der ligger i en plantage vest for de Østlige Vejler (udenfor fuglebeskyttelsesområdet), men ynglebestanden er optalt nøjagtigt ved hjælp af analyse af redefotos taget ved hjælp af drone.

Rørhøg er kortlagt ved observationer af territorial adfærd gennem hele ynglesæsonen. Der er ikke foretaget registrering af de enkelte pars ynglesucces.

Plettet rørvagtel er kortlagt ved natlytning af territoriehævdende (piftende) hanner i alle relevante områder gennem hele ynglesæsonen suppleret med enkelte indrapporteringer fra lokale ornitologer og kvalitetssikrede data fra DOFbasen.

Trane er kortlagt gennem observationer af territorial adfærd hos stationære par igennem hele foråret i potentielle yngleområder, og iagttagelser af ynglesucces er noteret.

Klyde er overvåget gennem fjernkortlægning af kolonier på Bygholmengen og i de Vestlige Vejler i maj.

Dværghmåge er registreret ved kortlægning af yngleaktivitet, og arten er målrettet eftersøgt i områder med hættemågekolonier.

Havterne er overvåget gennem fjernkortlægning af ynglepar på Bygholmengen samt på potentielle ynglelokaliteter i de Vestlige Vejler.

Fjordterne er overvåget gennem registrering af alle kolonidannelser i hele undersøgelsesområdet i ynglesæsonen.

Gråstrubet Lappedykker er overvåget ved at alle kortlægges løbende i perioden marts til maj. Det gælder både sete fugle og lydytringer.

Sorthalset Lappedykker er overvåget ved at alle yngleindicer kortlægges i perioden april til juni.

Svømmeænder på Bygholmengen overvåges ved at alle par og vente-hanner af Skeand, Knarand, Atlingand og Spidsand kortlægges i forbindelse med enggennemgange og fjernkortlægninger.

Hættemåge overvåges ved at man løbende følger med i etableringen af kolonier i hele reservatet. Bestandsstørrelsen vurderes ved opflyvninger i forbindelse med potentielle prædatorer.

Sydlig blåhals overvåges ved at syngende hanner kortlægges, med hovedvægt på perioden april – medio maj.

3.2 Rastefugletællinger

I 2018 blev der gennemført 10 landbaserede totaltællinger i henholdsvis januar-maj og august-december af Vejlerne – omfattende såvel de Østlige Vejler (fuglebeskyttelsesområde nr. 13) og Vestlige Vejler (nr. 20) samt Lønnerup Fjord og Revlbuske (nr. 19).

I 2018 blev der, som led i et forskningsprogram ud over de 10 ovennævnte totaltællinger, også foretaget totaltællinger af de Østlige Vejler i juni-juli. Derudover blev der i løbet af året foretaget en række detaljerede kortlægninger af svaner, gæs og svømmeænder på Bygholmengen samt ind- eller udtræk af overnattende svaner, gæs, dykænder og måger på Bygholmengen og i søerne i de Østlige Vejler. Data fra totaltællingerne i juni-juli er medtaget i denne rapport, men resultaterne fra de detaljerede kortlægninger og overnatningstællingerne afreporteres selvstændigt.

Tællingerne udførtes som hovedregel midt-månedligt, men blev i de tilfælde hvor der blev gennemført NOVANA-optællinger af arter, som indgår i udpegningsgrundlagene for et eller flere af de tre fuglebeskyttelsesområder, udført i tilknytning til de nationalt udmeldte optællingsdatoer, hvorved tal fra Vejlerne i lighed med tidligere år vil indgå direkte i den nationale overvågning af arterne (Holm m.fl. 2018a).

Tællingerne udføres efter de standarder, der blev benyttet i feltstationsårene 1978-2003, for at sikre sammenlignelighed med den lange tidsserie. Dvs. der foretages en totaloptælling af vandfugle og udvalgte arter (som fx rovfugle, vadefugle og visse spurvefugle). Tællingerne foretages fra faste observationspunkter med gode oversigtsforhold fordelt i – og omkring reservatet.

Standarderne der benyttes er i øvrigt i overensstemmelse med NOVANA programmets tekniske anvisning for optælling af trækfugle fra land i perioden 2017-2021 (Holm m.fl. 2018b).

3.3 Fysiske forhold

Vandstanden i Vejlerne er blevet overvåget ved aflæsninger af en række vandstandsskalaer placeret i alle de overordnede vandsystemer. Aflæsningerne er blevet foretaget en gang om måneden, og derudover er visse af skalaerne blevet aflæst, når der har været lejlighed til det.

Skalaerne blev i perioden oktober 2017 – marts 2018 nivelleret i forhold til DVR90 (Dansk Vertikal Reference af 1990). Hidtil var vandstandsskalaerne nivelleret til DNN (Dansk Normal Nul). Alle maksimum- og minimumværdierne fra feltstationsperioden 1978-2003, der benyttes som reference og sammenligningsgrundlag på samtlige af de præsenterede kurver, er tillige blevet omregnet fra DNN til til DVR90 efter vejledning i Kort- og Matrikelstyrelsen (2005).

Saltholdighed (salinitet) er målt på en række målestationer i de overordnede vandsystemer en gang om måneden. Vandprøver er indsamlet i prøveflasker, og målingerne er udført med et WTW Conductivity Meter 315 i.

3.4 Driftsforhold

Under ynglefuglekortlægningerne samt forud for og efter ynglesæsonen er der gjort iagttagelser af driftsforhold, som kan have betydning for ynglefuglene. Niels Dahlin Lisborg har oplyst antallet af græssende kreaturer.

4. Fysiske forhold og driften af Vejlerne

4.1 Vandstand

De indsamlede vandstandsdata fra 2018, som foruden selve yngleperioden medtager månederne forud og efter herfor, præsenteres her og sammenholdes med maksimum og minimum vandstands aflæsninger indsamlet igennem hele feltstationsperioden 1978-2003.

Normalt er der i hele området en høj vintervandstand i januar-marts med et faldende niveau gennem forårmånederne. Nedbørsmængden, fordampningen og afstrømningen til Limfjorden er bestemmende for vandstanden. Vandstandsregulativer påbyder, at afvandingskanalerne for det meste af Vejlerne skal have frit afløb til Limfjorden. Undtaget fra denne regel er Bygholm Vejle, Han Vejle og Tømmerby Fjord, der er selvstændige vandsystemer omkranset af diger på alle sider. Der udledes således kun sjældent vand fra Tømmerby Fjord og Han Vejle. I Bygholm Vejle har vandet nord for Krapdiget siden 1994 været permanent opstemmet bag diger, mens der i Centralslusen ved Midtsø, som regulerer vandstanden på Bygholmengen syd for Krapdiget, de fleste år har været isat stemmebrædder i kote -19 cm DVR90 i perioden marts-september. Fordampning kan dog føre til lavere vandstand og udtørring.

Som udgangspunkt har Vejlerne enge og rørskovsområder brug for høje og stabile vandstandsniveauer i perioden fra 1. oktober til 1. juli. Disse vandstandsniveauer er beskrevet i Vejlerne Driftplan (Riis 2009). Dette er for at tilgodesee den ynglende rørskovsfugle, de ynglende engfugle, de kolonirugende fugle samt de betydelige forekomster af rastende andefugle.

I tiden efter 1. juli og frem til ca. 1. oktober er høje vandstande af mindre betydning, da lavere vandstande i stedet tilgodeser rastende vadefugle på efterårstræk, fældende svømmeænder samt koncentrationerne af rastende hejrer og skestørke.

Vandstanden på **Bygholmengen** aflæses ved Centralslusen ved Midtsø (Fig. 2). Vandstandsniveauet på Bygholmengen var relativt højt ved årsskiftet (+18 cm DVR90). Der blev som en konsekvens deraf lukket vand ud primo januar, hvor både sluseporte var åbne og stemmebrædderne hevet op. Det anbefalede vandstandsniveau i vintermånederne er -4 cm DVR90, men på grund af udledningen var vandstanden derefter -11 cm DVR90 fra 16. januar hvor stemmebrædderne igen var sat i slusen. Stemmebrædderne sikrer på denne måde en minimumsvandstand på -19 cm DVR90.

Vejlerne driftplan anbefaler et vandstandsniveau på -4 cm DVR90 den 1. marts og -19 cm DVR90 fra den 1. april (Riis 2009). Anbefalingen fra Vejlerne Naturråd er desuden at vintervandstanden skal ligge på -4 cm DVR90.

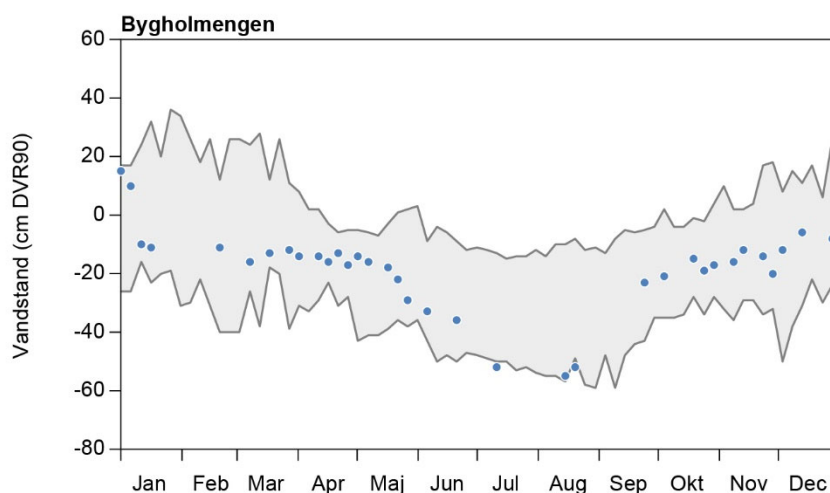
Vandstanden lå gennem april og maj på – eller lidt over det anbefalede niveau (Fig. 3), men fra ultimo maj og hele sommeren dalede vandstanden meget markant (Fig. 4), og nåede nogle af de laveste niveauer nogensinde gennem juli og august på grund af en langvarig og varm tørkeperiode.

Bygholmengen var reelt set stort set helt udtørret. Da der var mest tørt, var der slet ikke vand i Vestsøen. I Østsøen var der blot ca. 10% vanddække og i Midtsøen blot ca. 40%. Samtlige kanaler og mindre pander var helt udtørrede.

Der blev den 15. august ledt vand fra Østre Landkanal til Bygholmengen igennem slusen ved Krapdiget.

Først fra september og resten af året sås en støt stigning i vandstanden, men først i årets sidste dage nåede niveauet akkurat over det anbefalede niveau.

Figur 2. Vandstandsaflysninger 2018 ved Centralsslusen ved Midtsøen på Bygholmengen (punkter). Det grå bånd viser vandstandsvariationen fra feltstationsperioden 1978-2003, samt maksimums- og minimumsmålinger (linjer). Vandstanden er i kote DVR90.



Figur 3. Vandstanden på Bygholmengen var den 9. maj 2018 på -16 cm DVR90. Det betød vandfyldte pander og kanaler i hele engens udbredelse.

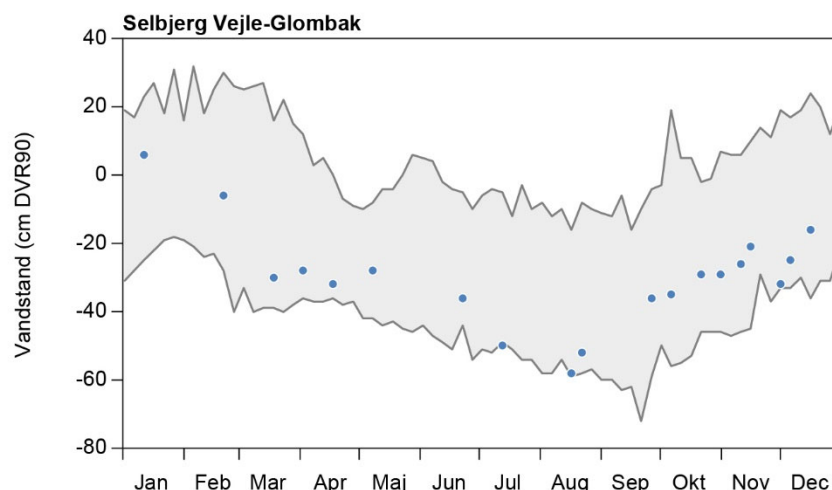


Figur 4. Vandstanden på Bygholmengen var den 6. juni på -33 cm DVR90. Det betød at en betydelig del af engens udbredelse var helt eller delvist udtørret.

Vandstanden i **Selbjerg Vejle og Glombak**, som er forbundet via en kanal, aflæses ved Krap i vestenden af Krapdiget.

Vinterens vandstand var blot moderat høj og var støt faldende gennem vintermånederne og meget markant faldende gennem den sidste del af vinteren og i marts. Herefter stabiliserede den sig på et lavt niveau gennem hele ynglesæsonen og da sommerens tørke satte ind, faldt den yderligere til nogle af de laveste værdier nogensinde. Dette lave niveau holdt sig indtil september, hvorefter vandstanden var støt stigende, men med enkelte nye udledninger på grund af østenvindsperioder og åbne sluseporte. Året sluttede på et meget lavt niveau på omtrent samme værdi der er blevet målt som den laveste i feltstationsperioden 1978-2003 (Fig. 5).

Figur 5. Vandstandsaflysninger fra Selbjerg Vejle og Glombak 2018 fra målestationen ved vestenden af Krapdiget (punkter). Det grå bånd viser vandstandsvariationen fra feltstationsperioden 1978-2003, samt maksimums- og minimumsmålinger (linjer). Vandstanden er i kote DVR90.

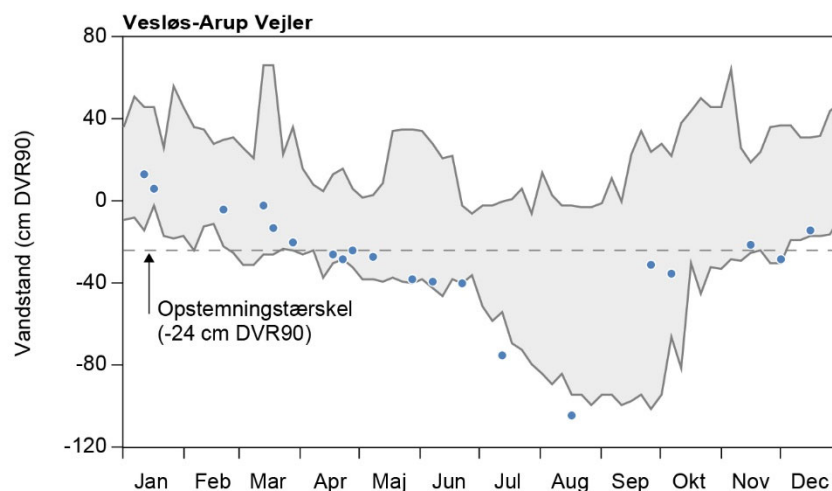


Vandstanden i **Vesløs og Arup Vejler** aflæses på to målestationer. Dels ved Vesløs Vejle Vej i nord og dels ved afløbet i sydenden ved Dykkerslusen (Fig. 6). Her præsenteres data fra førstnævnte målestation.

Der var tale om en forholdsvis lav vintervandstand og allerede i april nåede vandstanden under det af Vejlernes Naturråd, anbefalede vandstandsniveau på -24 cm DVR90. Gennem maj og juni tangerede aflæsningerne omtrent de laveste niveauer der blev målt i feltstationsperioden 1978-2003. Ligesom på Vejlernes øvrige lokaliteter skete en markant udtørring gennem sommermånederne og nogle af de laveste værdier siden 1978 nåedes i august. Først gennem september blev vandstanden på ny bygget op, men niveauet, selv i årets sidste dage lå omkring de laveste værdier der er målt siden 1978.

Siden 2011 er der ved Dykkerslusen sket en opstemning, således at det er blevet muligt at opretholde en højere vandstand i Vesløs og Arup Vejler. I 2018 var det tydeligt, at opstemningen var effektiv, idet der var en forskel på 53 cm i marts, på 22 cm i april og 10 cm i maj på vandstanden i Arup Vejle og Østerild Fjord.

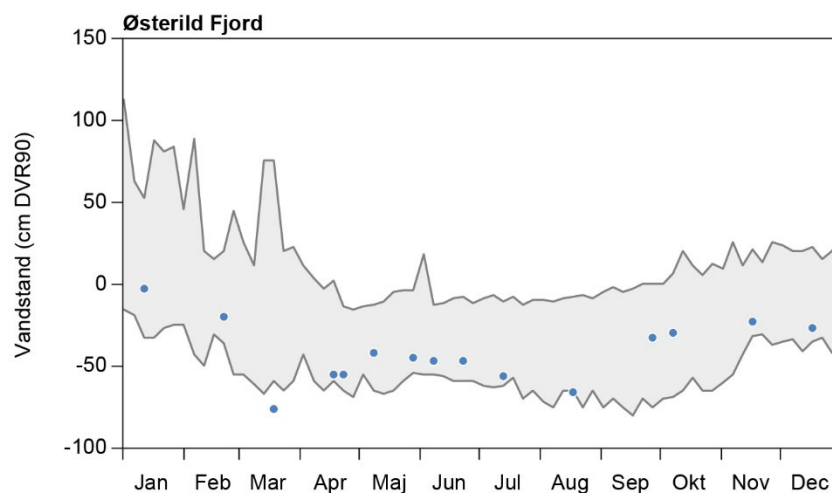
Figur 6 Vandstandsaflysninger fra Vesløs-Arup Vejle 2018 fra målestationen ved Vesløs Vejle Vej (punkter). Det grå bånd viser vandstandsvariationen fra feltstationsperioden 1978-2003, samt maksimums- og minimumsmålinger (linjer). Desuden er vist den anbefalede minimumsvandstand på -24 cm. Vandstanden er i kote DVR90.



Vandstanden i **Østerild Fjord** aflæses ved Dykkerslusen samt ved slusen på Arupdæmningen.

Her var vandstanden på et meget lavt niveau, således ret tæt på de gennemsnitlige minimumsværdier gennem feltstationsperioden 1978-2003 (Fig. 7).

Figur 7. Vandstandsaflysninger fra Østerild Fjord 2018 fra målestationen ved Dykkerslusen (punkter). Det grå bånd viser vandstandsvariationen fra feltstationsperioden 1978-2003, samt maksimums- og minimumsmålinger (linjer). Vandstanden er i kote DVR90.

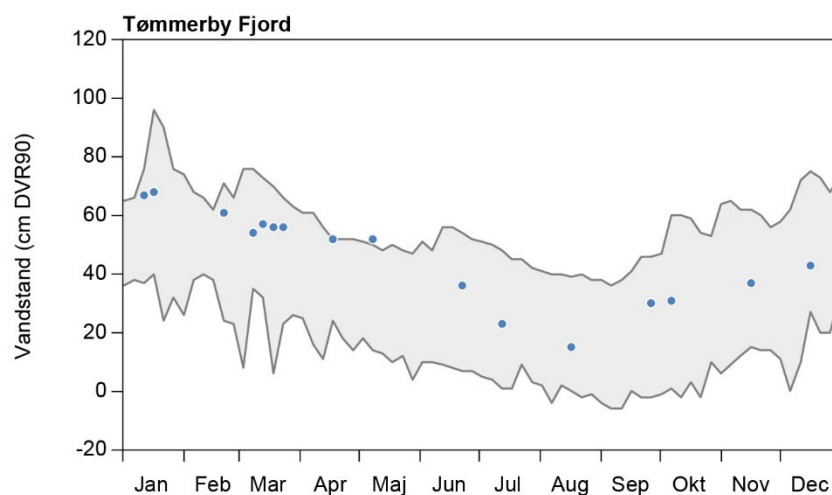


Vandstanden i **Tømmerby Fjord** og **Han Vejle** er delvist sikret gennem permanent opstemning bag diger, og dermed er disse to rørskovslokaliteter i princippet beskyttet mod for hurtige vandstandssænkninger.

I Han Vejle blev der imidlertid lukket vand ud i januar og enten ultimo september eller primo oktober.

I Tømmerby Fjord var stemmebrædderne blevet hevet op medio januar, men blev sat i igen efter orientering af driftsleder. Derefter blev stemmebrædderne sat i kote +46 cm DVR90, hvorfor der skete en løbende reduktion i vandstanden til den nåede dette niveau i løbet af maj (Fig. 8).

Figur 8. Vandstandsaflysninger fra Tømmerby Fjord 2018 fra målestationen ved Mommer på indersiden af slusen (punkter). Det grå bånd viser vandstandsvariationen fra feltstationsperioden 1978-2003, samt maksimums- og minimumsmålinger (linjer). Vandstanden er i kote DVR90.



På den tredje store rørskovslokalitet, **Bygholm Nord**, som også er omkranset af diger, er der de seneste år sket et markant fald i vandstandsniveauet. Efter at Krapdiget blev retableret i 1994, målt i årene 1997-2003 høje vandstande med gennemsnit for første halvår (januar-juni) mellem +28 og +34 cm DNN. Dette faldt sammen med de hidtil største bestande af en lang række rørskovstilknyttede arter, bl.a. grågås, rørdrum, rørhøg og vandrikse, som både i Vejlerne som helhed og i Bygholm Nord i særdeleshed kulminerede i årene omkring og lige efter 2000 (Kjeldsen 2008).

Der er imidlertid sket en stor forandring i sammensætningen af biotoper i Bygholm Nord. Søerne er blevet større og mere sammenhængende. Rørskoven begrænses og overgangen fra rørskov til søerne udgøres nu af en forholdsvis bred zone af urtebevokning, dunhammer og lave tagrør. Der bliver på naturlig vis flyttet rundt på bundmateriale der nogle steder koncentrerer, danner mudrede øer der så, med årene, efterhånden bliver bevokset med urter og blomster samt, med tiden, pilebuske nogle steder. Andre steder genetablerer høj tagrørskov sig på ny efterhånden i områder, hvor mudret sediment koncentrerer. Bygholm Nord, inklusiv Kogleakssøen, er et område med dynamik. Der er længe spekuleret i hvor vidt denne dynamik der forårsager de store ændringer skyldes vandstandsforhold. Måske skal forklaringen i stedet findes i at store mængder fældende og overnattende grågæs holder til i Bygholm Nord gennem især juni, hvor nyspirede tagrør bliver ædt i store mængder. Dette ses også i bl.a. Glombak, hvor små øer gnaves ned og i stedet fremstår flade og åbne og som bliver til vigtige ynglepladser for bl.a. hættemåge, klyde og fjordterne.

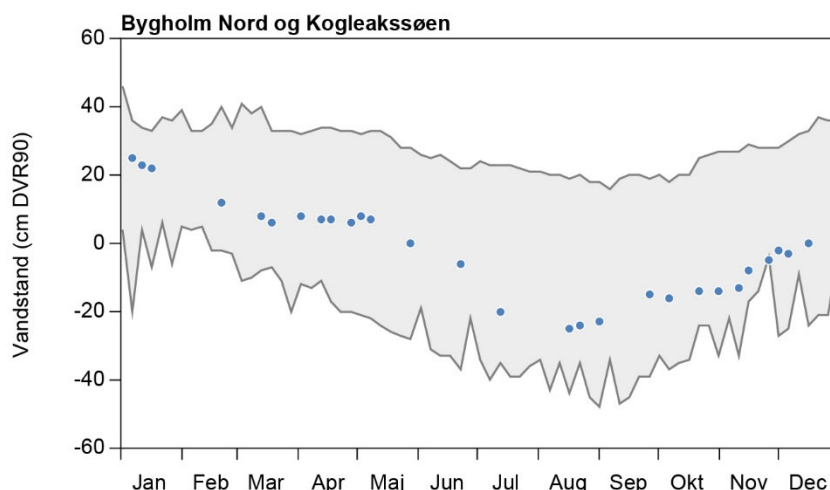
Der findes nu (fra 2017) tre reguleringsmuligheder, der kan påvirke vandstanden i Bygholm Nord, idet der både ved Kogleakssøen, i Selbjergdiget udfor Halvkanalen og i Selbjergdiget syd for Læssø findes stem hvorfra der kan ledes vand ud i Selbjerg Vejle.

Ifølge driftplanen (Riis 2009) anbefales det at stemmet ved **Kogleakssøen** lukkes 1. marts. Da driftplanen blev forfattet var de to øvrige reguleringsmuligheder ikke etableret, men det skal anbefales at alle reguleringsmuligheder i forhold til Bygholm Nord bør lukkes senest 1. marts.

Med henblik på at tilgodese kolonirugende arter som hættemåge, sortterne og fjordterne er der siden 2016 arbejdet på at opretholde mere moderate vandstandsforhold, så ynglepladser bliver gjort tilgængelige. Forholdene var gode frem til juni, men ligesom på alle øvrige lokaliteter blev forholdene herefter meget tørre på grund af den langvarige tørke som satte ind (Fig. 9).

Med en konservativ anvendelse af reguleringsmulighederne i diget til Selbjerg Vejle (kun udledning i ekstreme højvandssituationer) vil det formentlig være muligt at opretholde gunstige vandstandsværdier i Kogleakssøen og Bygholm Nord. Imidlertid kunne man overveje at lukke stemmene ved en vandstand på +16 cm DVR90 for at sikre et højere udgangspunkt til ynglesæsonen, end det var tilfældet i år, for at sikre en vis "buffer" af vand i tilfælde af længerevarende tørkeperioder.

Figur 9. Vandstands aflæsninger fra Kogleakssøen 2018 fra målestationen ved pumpehuset (punkter). Det grå bånd viser vandstandsvariationen fra feltstationsperioden 1978-2003, samt maksimums- og minimumsmålinger (linjer). Vandstanden er i kote DVR90.



4.2 Saltholdighed

Saltholdigheden er blevet målt en gang månedligt gennem ynglesæsonen på en række stationer som led i overvågningsprogrammet af vandfugle (Tabel 1).

Tabel 1. Saltholdighed (i promille) målt i april-juni 2018 på målestationer forskellige steder i Vejlernes vandsystemer.

Målestation	April	Maj	Juni	Gennemsnit
Lund Fjord v. jernbanedæmning	0,0	0,1	0,1	0,1
Han Vejle	0,0	0,0	0,0	0,0
Kogleakssøen	0,0	0,1	0,7	0,3
Bygholm Nord SØ v. Krapdiget	0,2	0,3	0,5	0,3
Bygholmengen NV v. Krapdiget	1,0	0,8	1,7	1,2
Bygholmengen NØ v. Krapdiget	0,4	0,3	3,9	1,5
Bygholmengen v. Centralslusen	5,2	4,6	13,8	7,9
Selbjerg Vejle/Glombak v. Krapdiget	0,5	1,4	0,6	0,8
Tømmerby Fjord v. Mommer	0,0	0,0	0,1	0,0
Vesløs Vejle v. Trekanten	0,1	0,1	0,6	0,3
Østerild Fjord v. Dykkerslusen	1,5	0,5	3,3	1,8
Østerild Fjord v. Arupdæmningen	3,1	2,8	4,2	3,4

Vejlernes økosystemer er især i den nordlige del af området (Lund Fjord og Tømmerby Fjord) tilpasset ferskvand. Der sker øjensynlig en vis indsvivning af saltvand gennem sluserne, hvilket kan aflæses i målingerne fra Bygholmengen ved Centralslusen og fra Østerild Fjord ved Arupdæmningen, hvor der hersker svagt brakke forhold. Der har ikke i 2014 eller de foregående år været digebrud eller ledt saltvand ind, som kunne have ført til unormalt høje saltholdigheder. Dog ses høje værdier i juni måned på grund af udtørring i forbindelse med en langvarig og varm tørkeperiode, der allerede startede i maj måned.

4.3 Driftsforhold

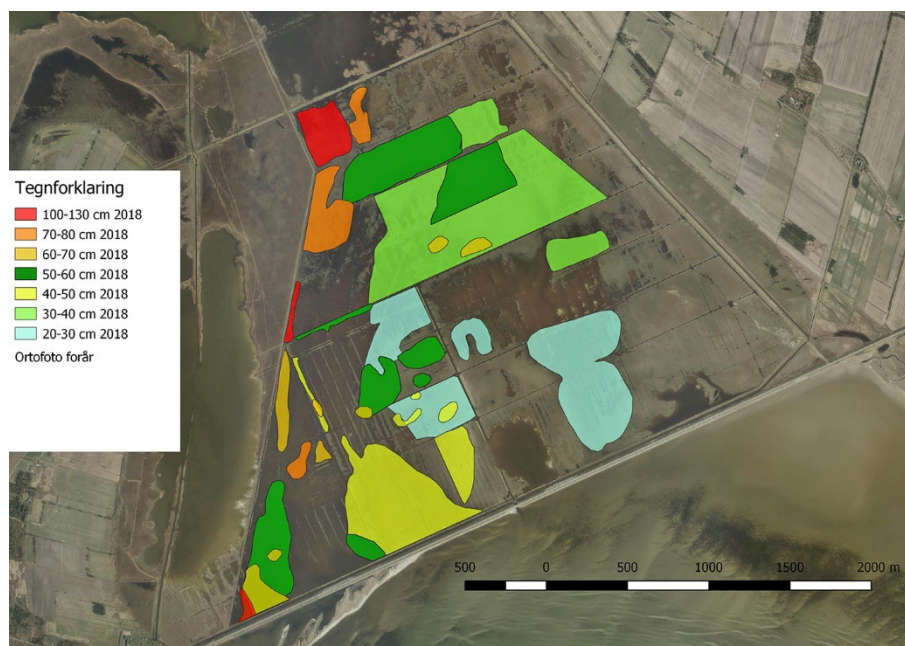
Den naturlige succession i de fleste af de naturtyper, der findes i Vejlerne, fører til tilgroning med rørskov og pilekrat. For at holde engene åbne afgræsses med kreaturer, og i nogle tilfælde suppleres med slåning af vegetationen.

I 2018 græssede ca. 500 kreaturer på Bygholmengen inkl. kalve. (nok ca. 400 moderdyr). Dyrene kom på græs fra sidst i maj (ca. 100 dyr) til ind i juni (resten) og blev hjemtaget i begyndelsen af oktober.

Der er overvejende tale om forskellige kødkvægsracer, der klarer sig langt bedre på naturenge i forhold til malke racer. Ca. 90 % er såkaldt kødkvæg, bl.a. angus, hereford og limousine, og omregnet svarer det til, at ca. 650 kvier af malke racen græssede på lokaliteten i år (Niels Dahlin Lisborg pers. medd.).

Ved gennemgang af Bygholmengen 6. juni 2018 blev vegetationshøjden på lokaliteten kortlagt (Fig. 10).

Figur 10. Vegetationshøjder på Bygholmengen, kortlagt 6. juni 2018.



Den nordligste del af engen ved Kogleakssøen langs det nord-syd-gående dige blev gennem foråret og sommeren afgræsset af kreaturer. Engen blev desuden slået maskinelt i løbet af efteråret.

Vegetationen i Bygholm Nord har undergået store forandringer, som er visuelt meget tydelige på de tilgængelige flyfotos på Danmarks Miljøportal (<http://kort.arealinfo.dk/>), Thisted Kommunes Kortinfo (<https://drift.kortinfo.net/Map.aspx?Site=Thisted&Page=Kortopslag>), FlyfotoArkivet (<http://nordjylland.flyfotoarkivet.dk/>) og Google Earth. Store partier af rørskoven er i løbet af de seneste år blevet meget udtyndet og fremstår lav og åben og har fået mere karakter af åben rørsump (Fig. 11).

Der blev for fjerde sæson i træk foretaget rørhøst i Bygholm Nord samt i den sydlige del af Selbjerg Vejle (Fig. 11).

Figur 11. Omfanget af rørhøst foretaget i februar 2018.



Der blev i efteråret foretaget slåning af den nordøstlige del af Trekanten ved Vesløs Vejle. Området plejes som permanente, græssede enge i forhold til MVJ-aftaler (MiljøVenlige Jordbrugsforanstaltninger). Naturfonden har indgået et 20-årigt tilsagn om at pleje engene ved græsning (aftalen udløber i 2022). Det vil sige at der er et vist krav om lav vegetationshøjde. Det naturplejede område skal bl.a. tilgodese lysåben engflora og engfugle m.m. I år blev der imidlertid valgt at undlade at slå og græsse en del af trekanten for i stedet at tilgodese staudivegetation og vandhøns (pletet rørvagtel m.m.). Man kunne dog ikke henlægge helt så stort et område til rørskov og staudivegetation som først tænkt, da det ville konflikte med MVJ-aftalen.

I samme forbindelse blev engen øst for Vesløs Vejle slået maskinelt.

En lokal landmand slog, på eget initiativ, engen nord for Dykkerslusen, langs østbredden af Østerild Fjord den 15. juni (Fig. 12). Dette blev påtalt og handlet på af Vejlernes driftleder.

4.4 Prædation

Ræve ses hyppigt i hele området, både i reservatet og i randområderne, men overvåges ikke systematisk. Mårhund er set ved enkelte tilfælde i forbindelse med feltarbejdet. Arten overvåges især via opsatte vildtkameraer. Ekskrementer ses på flere pladser på Øster Landkanaldiget og Selbjergdiget. (pers. obs. og Niels Dahlin Lisborg pers. medd.).

4.5 Kollision med hegn og andre linjeføringer

Højspændingsledningerne, som gennemskærer Bygholm Nord, var frem til 2018 en konstant trussel for rastende og ynglende fugle. Der blev ikke observeret kollisioner, men hyppige afværgemanøvrer fra bl.a. traner, svaner, gæs og rørhøge. Højspændingsledningerne blev nedtaget i vinteren 2018/19. På Bygholmengen er en del hegnstråd, som går på tværs af engparcellerne, erstattet af en tykkere og hvid tråd, som er mere synlig og dermed udgør en mindre kollisionsrisiko for bl.a. de ynglende engfugle.



Figur 12. Den 15. juni 2018 foretog en lokal landmand, på eget initiativ, maskinel slåning af engen på østsiden af Østerild Fjord. Lokaltiteten husede bl.a. ynglende knarand, rødben og gul vipstjert.

5. Ynglefugle

I dette afsnit gennemgås resultater af ynglefugleovervågningen i Vejlerne 2018. Antallet af optalte ynglefugle præsenteres både under hver art samt i en sammenfattende tabel (Tabel 3), hvor der er foretaget en sammenstilling som sonderer mellem antallene, der yngler i henholdsvis de Østlige Vejler (fuglebeskyttelsesområde nr. 13) og de Vestlige Vejler (nr. 20). De optalte arter kortlægges systematisk hvert år og data digitaliseres og opbevares i GIS-databaser, som benyttes til at generere kort over udvalgte arters udbredelse i 2018.

5.1 Sorthalset lappedykker

Artens yngleområder i Vejlerne er de åbne rørsumpe, med klart vand og små øer, hvor hovedvægten af bestanden er tilknyttet hættemågekolonier.

De betydeligste kolonier findes normalt i Bygholm Nord og i Kogleakssøen. Arten er imidlertid kendt for sin nomadiske levevis, hvorfor bestanden i Vejlerne kan variere meget. Der blev således registreret 42 ynglepar 2015 men 0 par i både 2016 og 2017.

I 2018 ynglede 3 par. De var alle tilknyttet hættemågekolonierne i den sydlige del af Bygholm Nord.

5.2 Gråstrubet lappedykker

Arten foretrækker søer i rørskove og yngler mere solitært i forhold til sorthalset lappedykker. Der blev registreret blot 24 ynglepar. Fordelingen var Kogleakssøen med fem par, Bygholm Nord 15 par, Øster Landkanal et par samt Tømmerby Fjord tre par.

5.3 Skestork

Der blev registreret 44 ynglepar – en betydelig fremgang fra de under 10 par, der har været i andre år (Tabel 3). Ligesom i 2011 og 2013-2017 var ynglepladsen på øen Melsig i Arup Vejle.

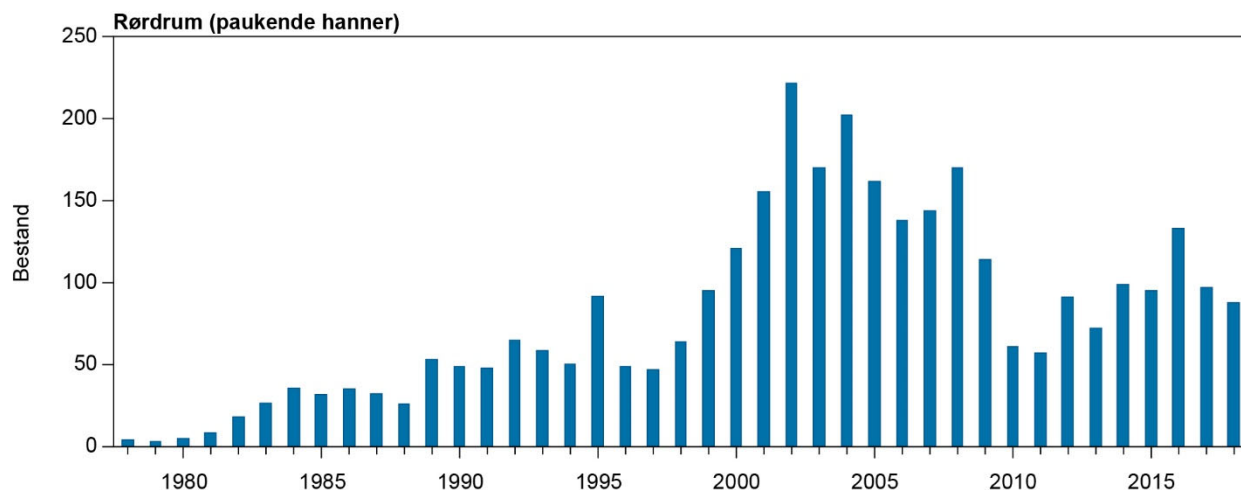
De ynglende skarver (971 ynglepar i 2018) på øen benytter al vegetation på øen til redebygning. Derfor er det først ultimo maj, hvor ny vegetation vokser op (primært lugtløs kamille) at Vejlernes ynglende skestørke skrider til yngel. Vegetationshøjden gjorde det efterhånden umuligt at følge med i koloniens størrelse og fænologi. Det var derfor ved hjælp af drone at optællingen af årets ynglebestand fandt sted den 12. juni.

5.4 Rørdrum

Årets ynglebestand blev opgjort til 88 territoriehævdende (paukende) rørdrummer (Fig. 13). Dette er en tilbagegang i forhold til 2017 (97) og der er tale om det laveste antal siden 2013. Rørhøsten, der i øvrigt blev foretaget samtidig med at de første ynglefugle begyndte at pauke, samt nedfrysning af samtlige vådområder det meste af marts, efter en periode med hårdt vintervejr i slutningen af februar har givetvis haft betydning. Den milde vinter, frem til ca. 20. februar, var ellers gunstig for rørdrummerne, og betød, at den første paukende hørtes allerede den 31. januar.

Kuldeperioden betød dog at den egentlige paukeperiode blev afbrudt frem til den 23. marts.

Fordelingen af territorier på de største lokaliteter (Fig. 14) var Bygholm Nord med 19 paukende (24 i 2017), Selbjerg Vejle med 20 paukende (21 i 2017) samt Tømmerby Fjord med 26 paukende (19 i 2017).



Figur 13. Bestand af rørdrum i Vejlerne 1978-2018 (antal territorier af territoriehævdende (paukende) hanner). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation, i 2004 foretog Henrik Haaning Nielsen optællingen i forbindelse med DOFs landsdækkende optælling, og fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten.

Figur 14. Territoriefordeling for rørdrum i Vejlerne 2018.



5.5 Sølvhejre

For tredje år i træk ynglede der sølvhejre i Vejlernes randområde i 2018. Der er nu etableret en egentlig koloni i fiskehejrekolonien i Glombakskoven mellem Glombak og Selbjerg Vejle. I alt 9 par blev optalt ved hjælp af drone. Ynglesuccesen vurderes at have været god idet op til 59 individer sås i august.

5.6 Knarand

Knarand bliver i nuværende program kun overvåget på Bygholmengen. Der blev i alt registreret 15 ynglepar.

5.7 Spidsand

Spidsand bliver i nuværende program kun overvåget på Bygholmengen. Der blev i alt registreret fire ynglepar.

5.8 Skeand

Skeand bliver i nuværende program kun overvåget på Bygholmengen. Der blev i alt registreret 16-18 ynglepar.

5.9 Atlingand

Atlingand bliver i nuværende program kun overvåget på Bygholmengen. Der blev i alt registreret seks ynglepar.

5.10 Rørhøg

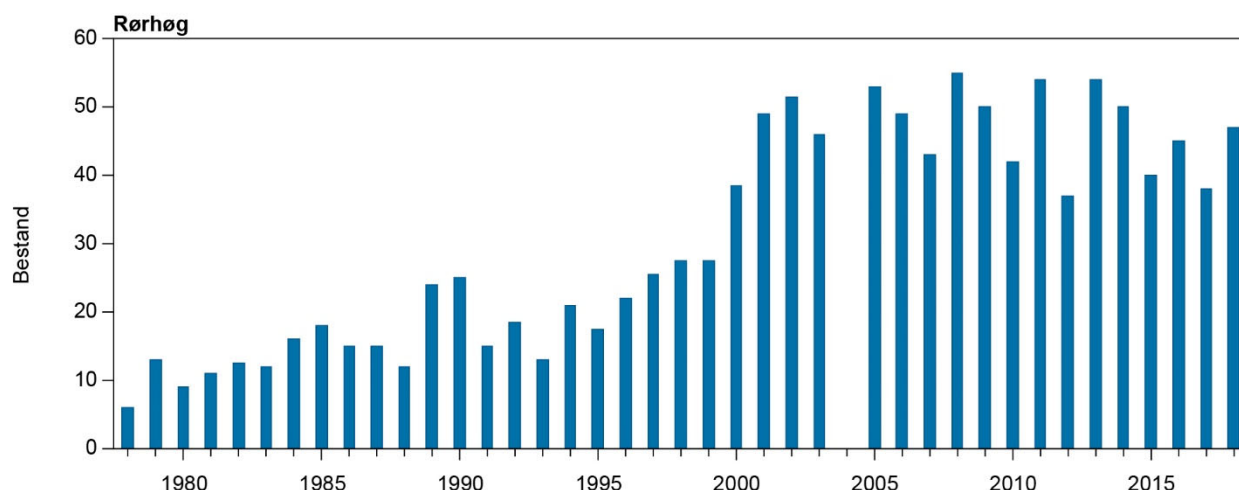
Rørhøg blev som tidligere kortlagt ved observationer af territorial adfærd, eksempelvis redebygning. Ynglebestanden blev i 2018 opgjort til 47 territorier, hvilket er en væsentlig fremgang i forhold til 2017 (38) (Fig. 15).

Fordelingen af ynglepar på de største lokaliteter var Selbjerg Vejle 14 par (8 i 2017), Tømmerby Fjord med 9 par (5 i 2017) samt Han Vejle med 7 par (5 i 2017). Bygholm Nord var tidligere den mest betydelige lokalitet med op til 22 par (flere år, senest i 2009), men husede i år blot 4 par (8 i 2017).

Der bliver hvert år benyttet samme metode og kriterier til at vurdere antallet, men opgørelse af en tæt ynglebestand som i Vejlerne er meget tidskrævende, hvor faktorer som vejrforhold og høj aktivitet i felten på forskellige tidspunkter på dagen kan være afgørende for det registrerede antal.

En høj vandstand i rørskovsområderne ser ud til at have en vis positiv effekt, men er tilsyneladende ikke entydigt afgørende, da der også forekommer år med forholdsvis lave vandstandsforhold og mange ynglepar. Det lave bestandsniveau i Bygholm Nord er formentlig et resultat af rørhøsten.

Rørhøge ses hyppigt som prædatorer i reservatets hættemågekolonier, men ses kun sjældent i yngletiden på Bygholmengen. Omfanget af rørhøgeprædation af ynglende engfugle i Vejlerne er imidlertid aldrig blevet undersøgt nærmere.



Figur 15. Bestand af rørhøg i Vejlerne 1978-2018 (antal territorier). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

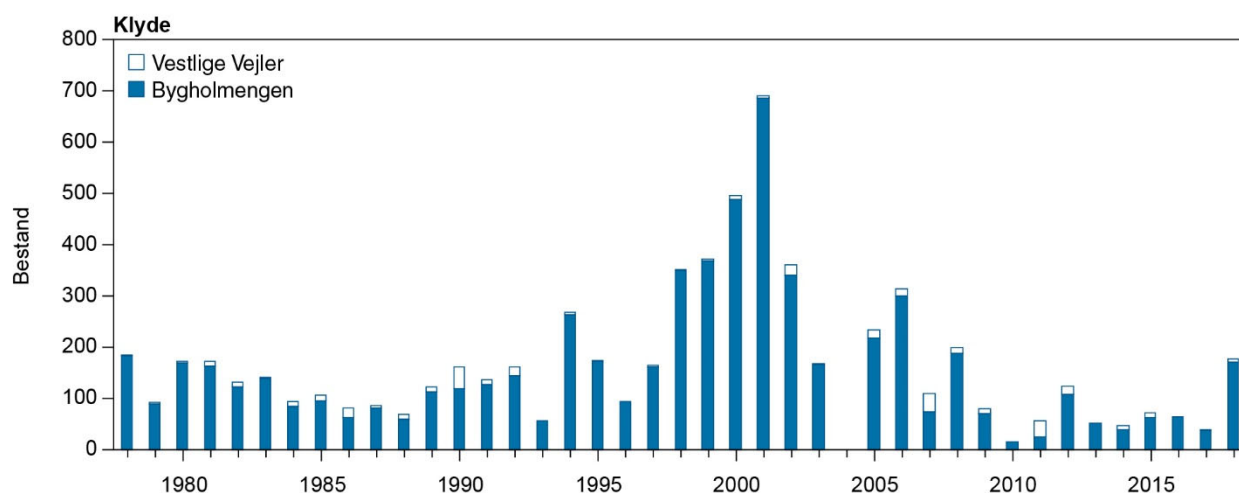
5.11 Klyde

Bestanden af klyde i Vejlerne blev i 2018 opgjort til 178 par. Heraf var de 171 par på Bygholmengen og syv par i Østerild Fjord. De syv par i Østerild Fjord etablerede sig på en lille ø i fjordens nordøstlige del. På samme ø yngede desuden en stor koloni af fjordterne og enkelte hættemåger.

Årets bestand er den højeste siden 2008 (Fig. 16).

Klyde yngler i tætte kolonier og i Vejlerne i største antal og med størst succes, når der på Bygholmengen er en høj vandstand; dvs. når alle pander og kanaler er vandfyldte og på den måde yder en vis beskyttelse mod prædatorer (pattedyr). Opstemningstærsklen på -19 cm DVR90 betragtes som det nedre vandstands niveau for normale eller gode ynglesæsoner for de kolonirugende fugle på engen.

De seneste år har der været iagttaget et større antal klyder på Bygholmengen i april. I år var ingen undtagelse idet op til 390 blev optalt den 18. april.



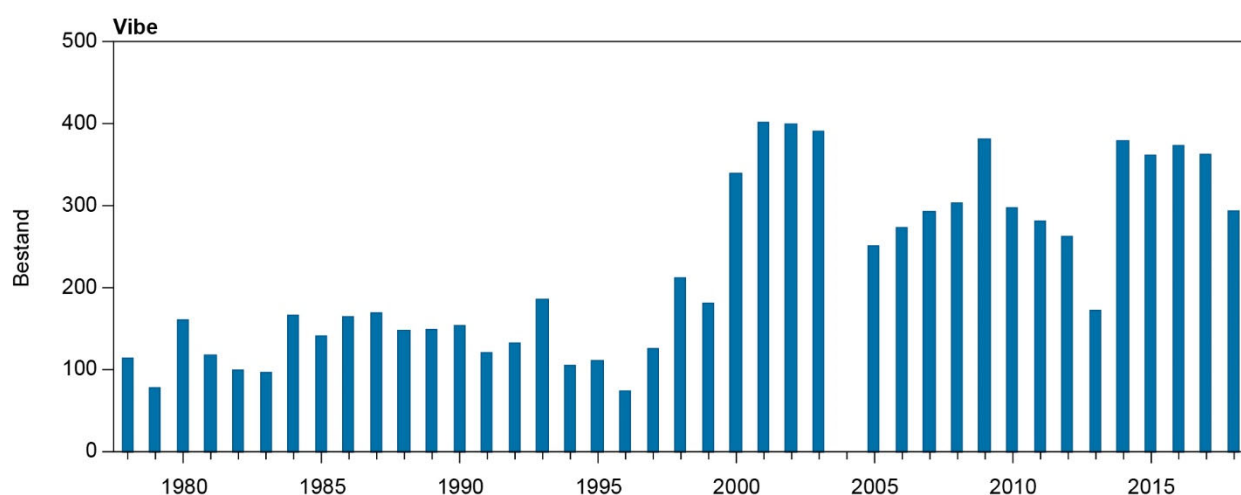
Figur 16. Bestand af klyde i Vejlerne 1978-2018 (antal par), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vestlige Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

I 2018 blev vandstandsniveauet opretholdt omkring det anbefalede niveau (-19 cm DVR90). Det skyldtes udelukkende at en længerevarende tørkeperiode satte ind i løbet af maj, at vandstanden dalede (Fig. 2). Det betød at klyderne havde optimale vandstandsforhold i både etablerings- og i rugeperioden.

I maj måned blev de rugende klyder optalt og kortlagt. Ynglesuccesen viste sig at være god idet 44 ungevarslen blev noteret den 6. juni. På dette tidspunkt kan en del forældrefugle være vandret til nærliggende lokaliteter med deres unger, og den reelle ynglesucces kan dermed have været højere.

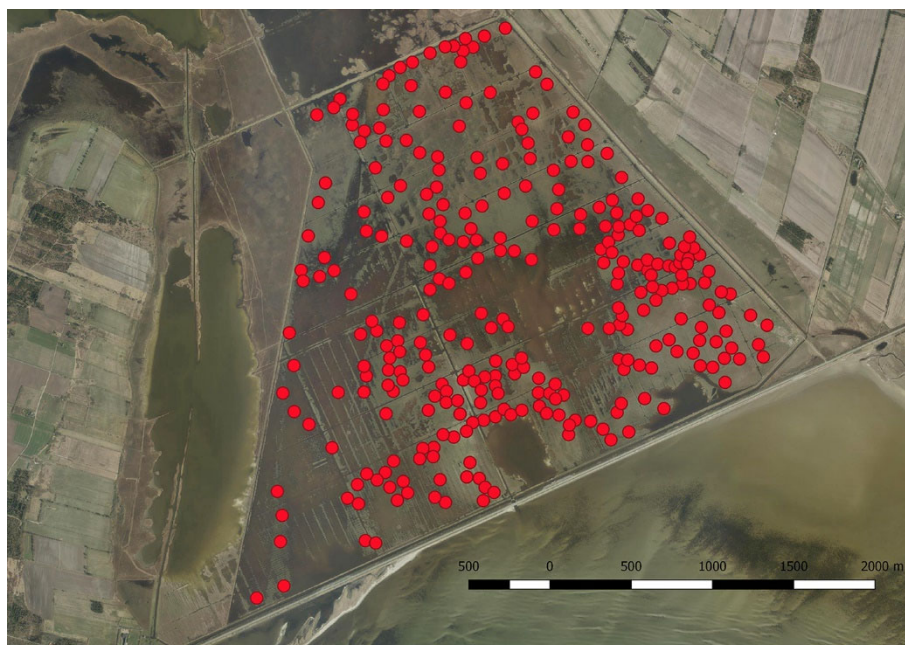
5.12 Vibe

Vibe bliver i det nuværende program kun overvåget på Bygholmengen. I 2018 kortlagdes 294 territorier (Fig. 17 og Fig. 18). Det er det laveste antal siden 2013 efter en fire-årig periode med en stabil bestand på gennemsnitligt 369 par.



Figur 17. Bestand af vibe på Bygholmengen 1978-2018 (antal territorier). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlnernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Figur 18. Territoriefordeling for vibe på Bygholmengen, 2018.



5.13 Engryle (almindelig ryle)

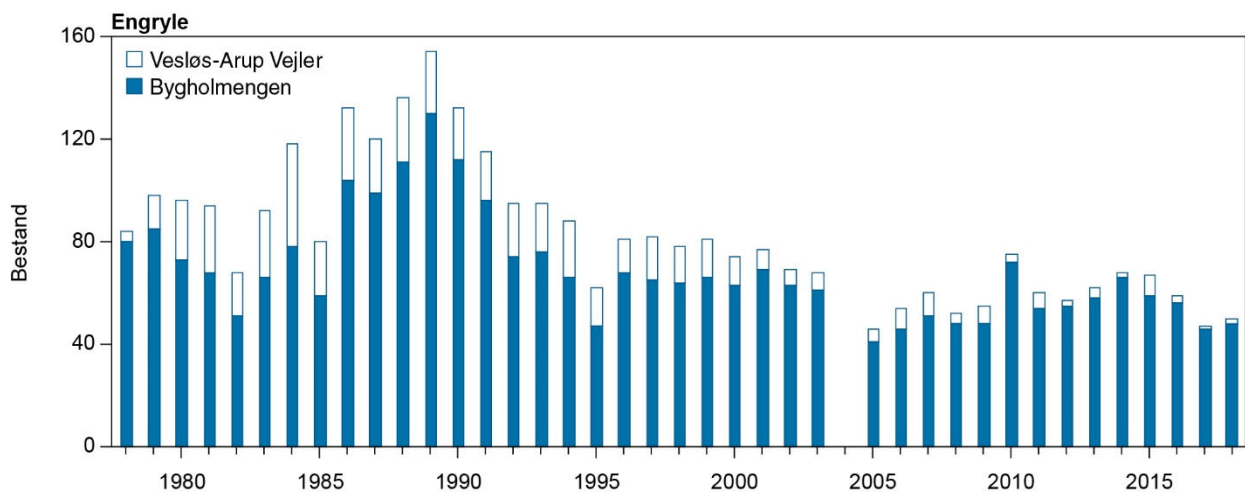
I 2018 blev registreret i alt 50 territorier af engryle (Fig. 19). Det er en lille fremgang i forhold til 2017, hvor 47 territorier blev kortlagt, men til gengæld et forholdsvis lavt bestandsniveau ovenpå en relativt stabil periode 2011-2016 med gennemsnitligt 62 par. Fordelingen var 48 par på Bygholmengen (Fig. 20) (46 par i 2017) og to par i Vesløs / Arup Vejler (et par i 2017).

Arten blev kortlagt på de standardiserede gennemgange af Bygholmengen i maj og først i juni ligesom de øvrige år.

Engryle er en diskret art, som kan være svær at kortlægge, og det er næppe realistisk at tro, at man på én engennemgang af Bygholmengen vil kunne finde samtlige territorier. Hvis et territorium ikke bliver genfundet ved senere engennemgange, er det altså ikke nødvendigvis ensbetydende med, at fuglene har opgivet eller er flyttet med ungerne. Derfor er det samlede tal for bestanden, som er fremkommet ved at kombinere kortlægninger fra maj og juni, givetvis mere dækkende, end hvis man kun anvendte én tælling. I 2018 udgør tallet fra den største tælling (maj-gennemgangen) 79 % af den samlede bestand fundet ved at kombinere tællingerne.

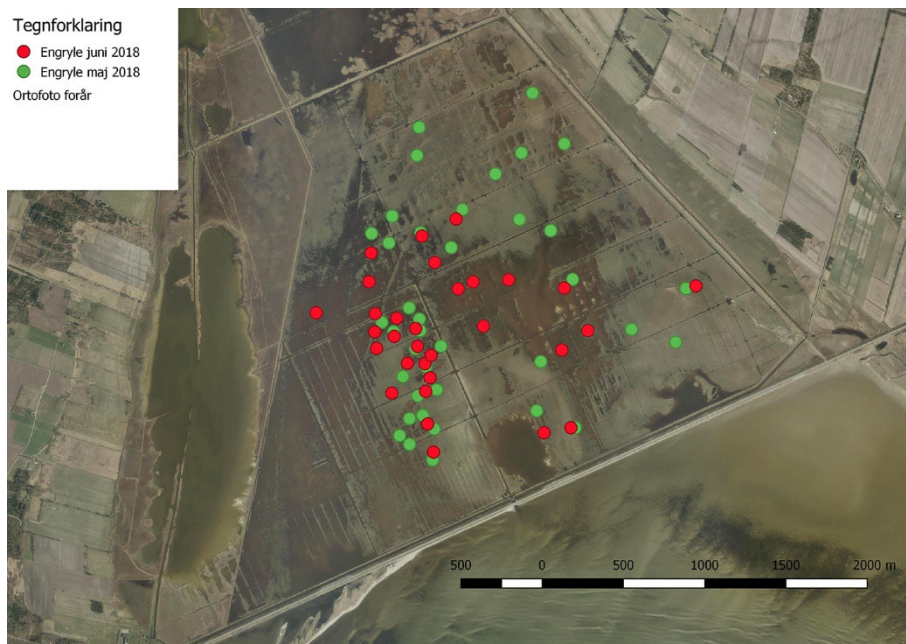
I Vesløs / Arup Vejler blev territorierne kortlagt i forbindelse med en totaltælling i maj samt under juni-gennemgangen af engene. Med blot to par er der tale om en meget lille delbestand. Det ene par observeredes kun i maj, men blev ikke fundet i juni, trods ekstra målrettet indsats i området hvor de blev registreret i maj. I 2017 fandtes blot et par. De anbefalede vandstandsforhold (-24 DVR90) gennem yngletiden er ikke blevet opretholdt de seneste tre sæsoner. I den forbindelse er det påfaldende at der i 2015, hvor det anbefalede vandstandsniveau blev fulgt, blev registreret hele otte par på lokaliteten.

Bygholmengen er Danmarks vigtigste lokalitet for engryle (og formentlig den største lokalitet for hele den truede baltiske bestand). Den hidtidige forvaltning ser, trods tilbagegange i lavere bestandsniveauer i 2017 og 2018, sammenlignet med tidligere år, ud til at tilfredsstille artens habitatkrav. En fortsat bæredygtig bestand i dette område er helt afhængig af, at der vedholdende gøres en indsats for at bevare en god græsnings- og fugtighedstilstand på engen.



Figur 19. Bestand af engryle i Vejlerne 1978-2018 (antal territorier), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) samt Vesløs og Arup Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Figur 20. Fordeling af ynglende engryler på Bygholmengen i 2018. Der er sondret mellem fugle, der kun blev registreret i henholdsvis maj og juni.



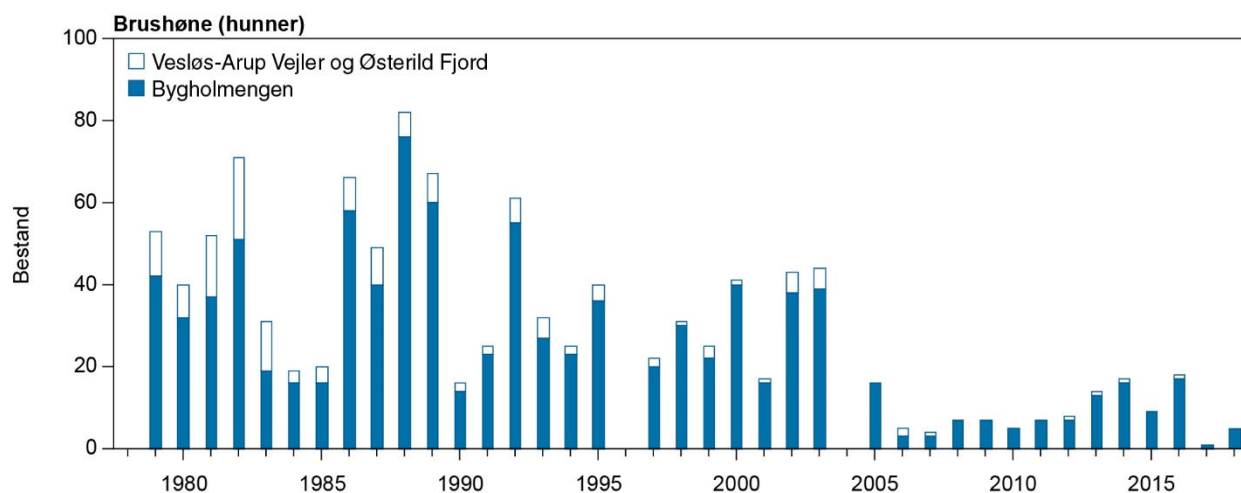
5.14 Brushane

Ynglebestanden i Vejlerne blev i 2018 opgjort til 5 yngleurolige brushøner. Alle på Bygholmengen (Fig. 21).

Antallet af ynglende brushane varierer meget fra år til år. I 1978-2003 svingede den optalte bestand mellem 83 yngleurolige brushøner i 1988 og nul i 1996 (Kjeldsen 2008, Fig. 22). Bygholmengen var dengang en af landets vigtigste lokaliteter for arten. I 2002-2003 lå niveauet på over 40 ynglehunner, men herefter er der registreret et markant fald i bestanden. Siden 2007 har der været i alt ni år med færre end 10 yngleurolige brushøner. 2013, 2014 og 2016 skiller sig ud med henholdsvis 14, 15-19 og 18 yngleurolige brushøner. Arten er efter årtusindeskiftet helt forsvundet fra mange lokaliteter i Danmark.

Figur 21. Fordeling af yngleurolige brushøner på Bygholmengen i 2018.





Figur 22. Bestand af brushhøne i Vejlerne 1979-2018 (antal yngleurolige hunner), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og de Vestlige Vejler (Østerild Fjord og Arup Vejle, åben signatur). Data er for årene 1979-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. I 1996 registreredes ingen ynglefugle på tællingerne; fra 1978 og 2004 foreligger ingen optællinger.

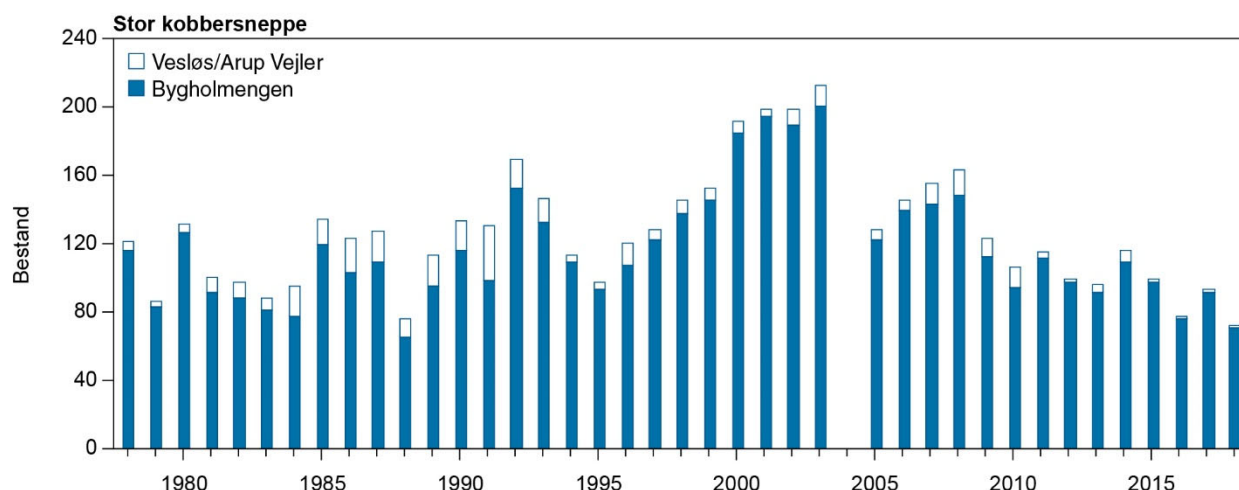
5.15 Stor kobbersneppe

Vejlernes bestand af stor kobbersneppe blev i 2018 opgjort til 72 par. Ved territoriekortlægningen i maj fandtes 71 territorier på Bygholmengen (Fig. 23) samt 1 par i "Trekanten" ved Vesløs Vejle. Der er tale om den laveste bestand siden 1978 (Fig. 24).

Kobbersneppebestanden i Vejlerne kulminerede med omkring 200 par i 2000-2003, hvilket med stor sandsynlighed har sammenhæng med en reduceret rævebestand. Der sås generelt store bestande hos de fleste vadefuglearter i den periode.

Figur 23. Territoriefordeling for stor kobbersneppe på Bygholmengen 2018.





Figur 24. Bestand af stor kobbersneppe i Vejlerne 1978-2018 (antal territorier), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs og Arup Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Ynglesuccesen har været overvåget systematisk siden 2009, ved at der på engennemgangen først i juni er registreret ungevarslende kobbersnepper, hvor det ud fra data er rimeligt tydeligt at der i de senere år har været flere dårligere yngleår for arten (Tabel 2).

Tabel 2. Bestanden af stor kobbersneppe på Bygholmengen 2009-2018, antal territoriehævdende par i maj, antal ungevarslende par i juni samt ungevarslende som andel af bestanden (i procent).

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bestand	112	94	111	97	91	106	97	76	91	71
Ungevarslende	109	43	73	49	76	52	12	32	1	25
Ungevarsl. (pct.)	97%	46%	66%	51%	84%	49%	12%	42%	1%	35%

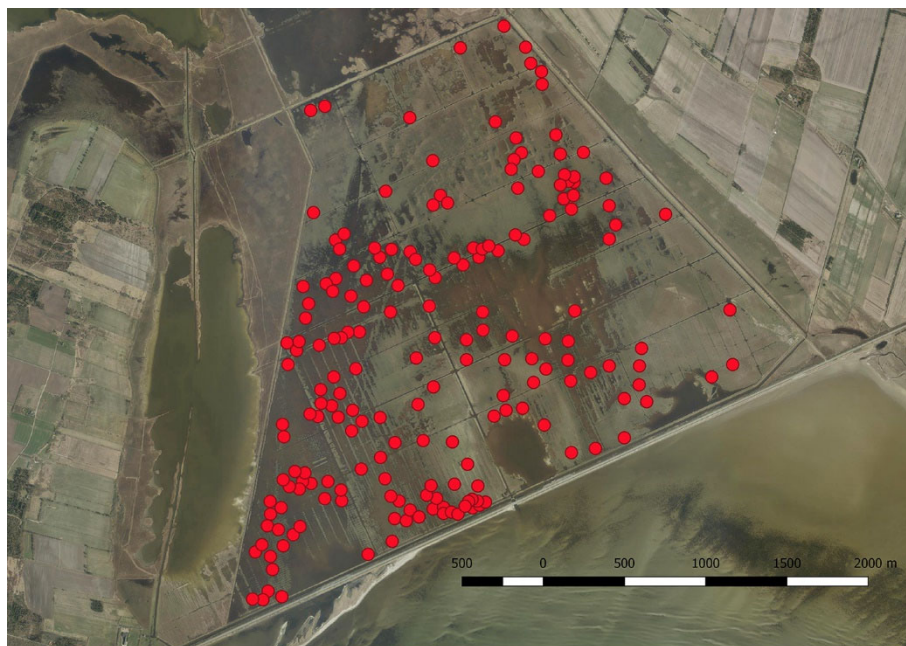
5.16 Rødben

Rødbenene kortlægges ultimo maj og i juni, hvor langt de fleste af parrene er ungevarslende. Der blev i 2018 kortlagt 231 territorier, heraf 191 par på Bygholmengen, 29 par i Vesløs / Arup Vejle og 11 par på østsiden af Østerild Fjord (Fig. 25, Fig. 26). Lokaliteterne Bygholmengen og i Vesløs / Arup Vejler dækkes i hele deres udstrækning, mens det kun er en del af Østerild Fjord, som indgår i det nuværende program.

Der er tale om samme bestandsstørrelse på Bygholmengen og i Østerild Fjord som i 2017, men i Vesløs / Arup Vejler var der tale om en nedgang i forhold til 2017 (Tabel 3).

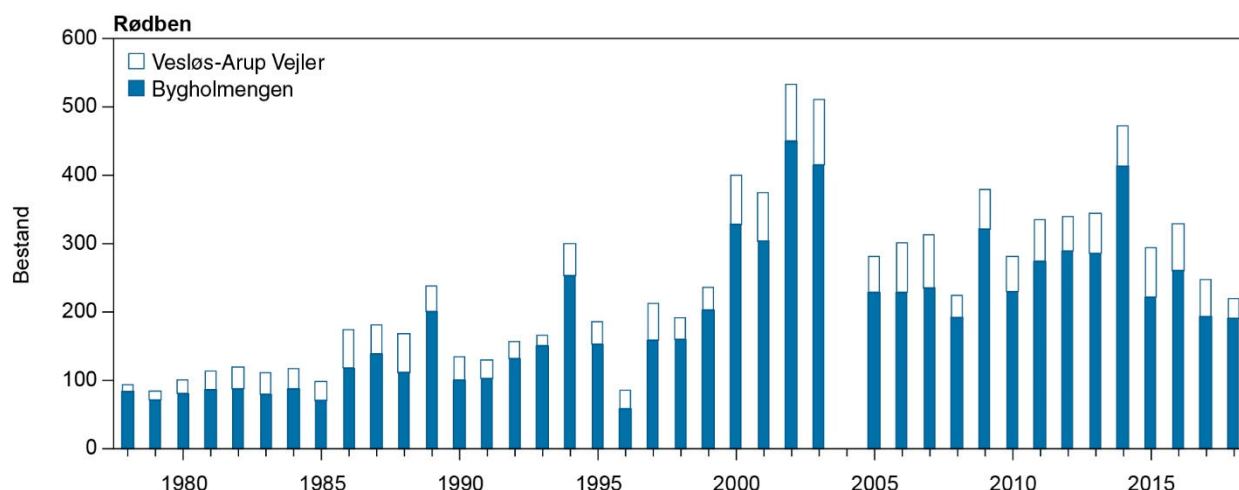
Bestandens størrelse i både 2017 og 2018 er imidlertid at regne for relativt små antal. Årets bestand på Bygholmengen er således den laveste siden 1998 og i Vesløs-Arup Vejler den laveste siden 1996 (Fig. 27). Bestanden er imidlertid kendt for at svinge en del.

Figur 25. Territoriefordeling for rødben på Bygholmengen 2018.



Figur 26. Territoriefordeling for rødben i Vesløs/Arup Vejler og østsiden af Østerild Fjord 2018.





Figur 27. Bestand af rødben i dele af Vejlerne 1978-2018 (antal territorier), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Veslør og Arup Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

5.17 Hættemåge

Den samlede ynglebestand var i 2018 3615 par (Tabel 3).

Bortset fra tre par på en ø i Østerild Fjord var alle ynglepar i de Østlige Vejler. Fordelingen af ynglepar var spredt ud på flere lokaliteter. Den største samlede koloni var i Kogleakssøen (1372 par), mens flere delkolonier i Bygholm Nord samlet set husede 1904 par.

Udover disse faste lokaliteter etablerede der sig også en koloni på Bygholmengen vestlige del (77 par). Det skyldes formentlig at vandstandsniveauet blev holdt en smule højere end det anbefalede niveau, hvilket må formodes at tilgode de kolonirugende arter, idet også klyde og havterne oplevede fremgange.

I Glombak (og på andre lokaliteter) er det konstateret at ynglende og fældende grågæs æder nyspirede skud fra tagrør. Det betyder bl.a. at små øer i Glombak bliver gnavet ned og dermed danner rammen for isolerede ynglepladser for kolonirugende fugle. I år etablerede der sig således 259 par hættemåger på øerne i Glombak

Bestandsstørrelsen er fremkommet ved at optælle antallet af opflyvende fugle ved overflyvning af en potentiel prædator. Der er imidlertid ikke optalt på tidspunkter, hvor alle fugle i kolonien kunne forventes at være samlet, så der er anvendt en standardomregningsfaktor for måge/ternekolonier (Hälterlein m.fl. 1995).

5.18 Dværghmåge

Den samlede ynglebestand var i 2018 nul par.

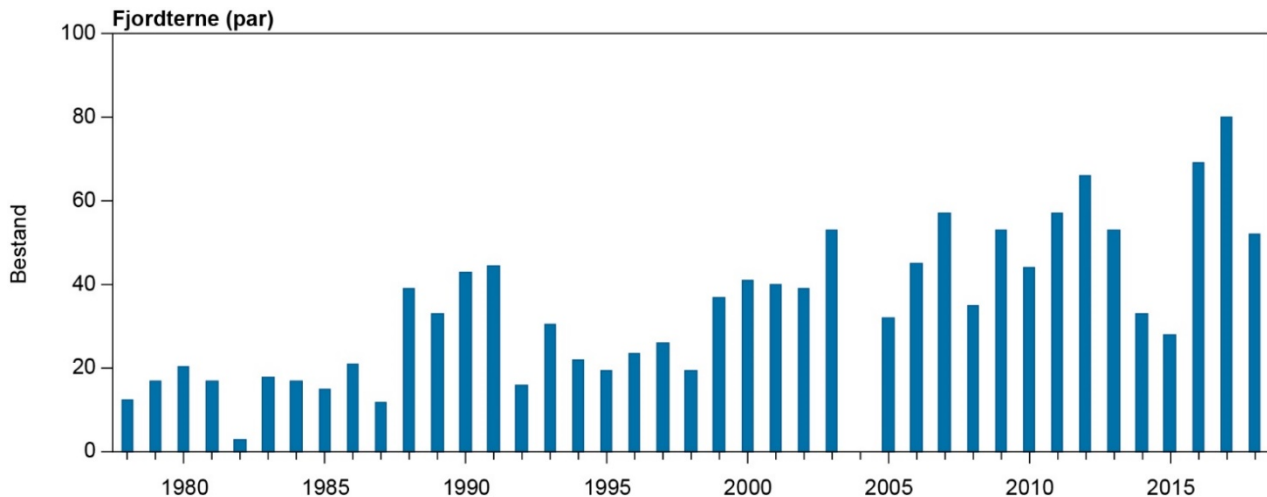
Det er nu fjerde år i træk, at dværghmåge ikke har foretaget yngleadfærd i Vejlerne.

Den 28. april sås årets to første adulte fugle i yngledragt. Disse to fugle sås regelmæssigt i Kogleakssøen, Hanveje og Lund Fjord, men der sås desværre aldrig en etablering af yngleplads. Den 23. maj var sidste dato at fuglene blev observeret.

Dværgmåge ynglede regelmæssigt i Vejlerne indtil omkring 1980, hvorefter arten var fraværende i en årrække. Siden 1997 har mindst ét par årligt gjort yngleforsøg; der har dog været i 1997 og 2004 at der har været konstateret ynglesucces.

5.19 Fjordterne

Den samlede ynglebestand af fjordterne blev i 2018 opgjort til 52 par med ni par i Kogleakssøen, tre par på Bygholmengen og 40 par i Østerild Fjord (Fig. 28). Kolonien i Østerild Fjord holdt til på øen i den nordøstlige del.

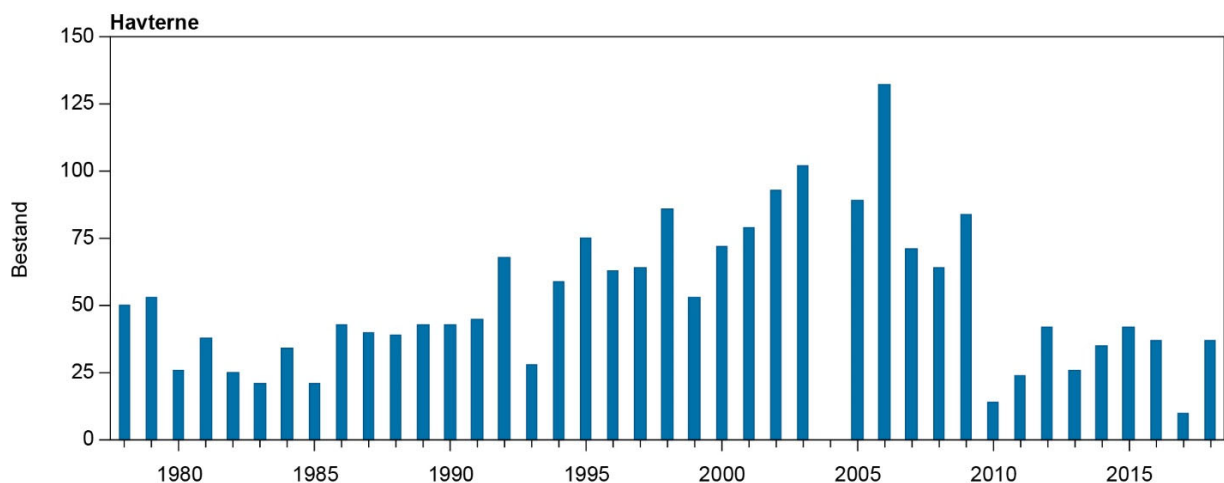


Figur 28. Bestand af fjordterne i Vejlerne 1978-2018 (antal par). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

5.20 Havterne

Ynglebestanden af havterne blev i 2018 opgjort til 37 par, hvilket er en stor fremgang i forhold til 2017 (10 par). Alle ynglede på Bygholmengen. Optællingen af ynglebestanden på Bygholmengen blev foretaget ved en kombination af fjernkortlægninger samt enggennemgange.

Årets vandstand vurderes som gunstig for arten, idet forholdene betød rævesikre ødannelser i og omkring de vandfyldte pander, og forklarer givetvis bestandsfremgangen. Arten er gået meget tilbage i Vejlerne, særligt efter 2009 (Fig. 29).

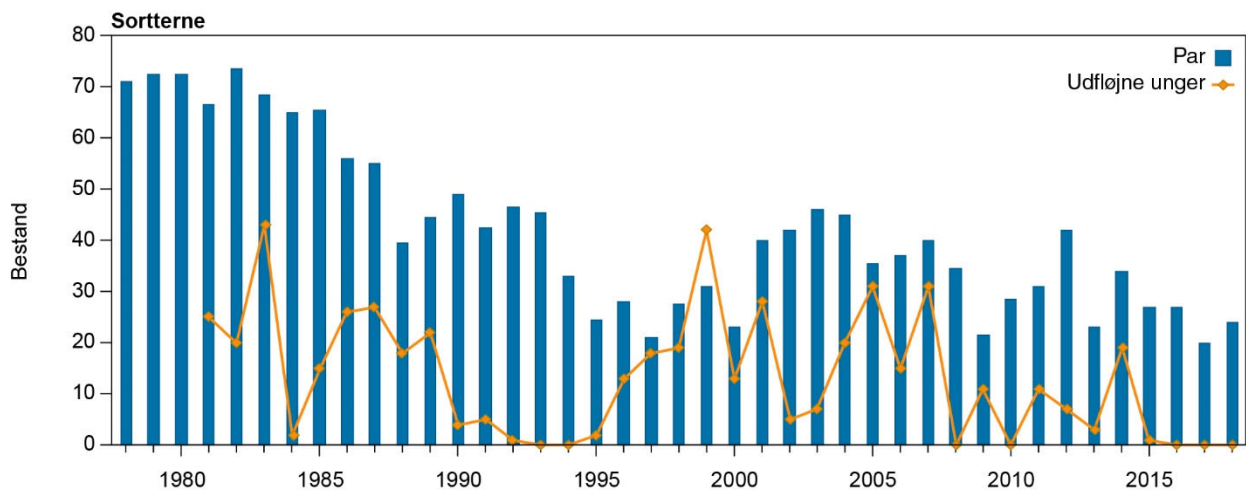


Figur 29. Bestand af havterne i Vejlerne 1978-2018 (antal par). Figuren dækker hele Vejlerne, men 98% af bestanden er fundet på Bygholmengen. Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

5.21 Sortterne

Den samlede ynglebestand af sortterne talte i 2018 24 par, hvilket er en lille fremgang fra 2017 (20 par). Ingen unger blev flyvefærdige. Det er nu tredje år i træk uden ynglesucces (Fig. 30).

Bestandsstørrelsen er fremkommet ved at optælle antallet af opflyvende fugle ved overflyvning af en potentiel prædator. Der er imidlertid ikke optalt på tidspunkter, hvor alle fugle i kolonien kunne forventes at være samlet, så der er anvendt en standardomregningsfaktor for måge-/ternekolonier (Hälterlein m.fl. 1995). Hidtil er der konsekvent anvendt en omregningsfaktor på 0,7 på det største optalte antal, hvorved maksimumantallet er fremkommet. Imidlertid viste de grundige studier af sortternekolonien i 2012, at omregningsfaktoren bør justeres i løbet af yngleperioden i forhold til etableringsstart. Således bør omregningsfaktoren være 0,7 i etableringsperioden og i begyndelsen af rugetiden, men bør ændres til 0,9 efter ca. 14 dages forløb. Eftersom etablering i Vejlerne oftest sker ultimo maj, bør omregningsfaktoren ændres fra 0,7 til 0,9 fra ultimo maj/ primo juni. Studierne viste nemlig, at magerne ofte tilbragte flere minutter sammen på rederne i etablerings- og starten af rugetiden, mens der kun var tale om besøg af få sekunders varighed ca. 14 dage inde i rugetiden (Kjeldsen & Nielsen 2012). Dette er der taget højde for i forhold til optællingen af årets bestand.



Figur 30. Bestand af sortterne i Vejlerne 1978-2018. Søjler = antal par (ved interval i bestandsopgørelsen er anvendt middeltal), Streg = antal udføjne unger. Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. I 2004 foretog Henrik Haaning Nielsen optællingen (uden for tælleprogram).

Antallet af opflyvende, rugende fugle har været op til 27 den 28. maj, og det største antal set over eller i nærheden af kolonien har været 43 også den 28. maj.

Ankomsten af sortterne skete 28. april.

Den 25. april blev der udlagt 16 kunstige redeflåder i en vig i Kogleakssøen med læ for vestenvind (Fig. 31).

Den 4. maj blev 10 adulte sortterner observeret på og omkring en lille ø i den nordlige del af Selbjerg Vejle, men de blev kun set på denne ene dato her.

Den 15. maj havde Vejlernes ynglefugle etableret sig i Kogleakssøen på urtebevoksede mudderflader omkring de udlagte redeflåder. Redeflåderne blev benyttet som siddepladser, ikke som ynglepladser.

Der blev i år ikke observeret prædation af sortterne. De fouragerende fugle sås hente føde især i Kogleakssøen og Han Vejle men også i Lille Gollum samt Selbjerg Vejle, Læssø og Lund Fjord.

I forbindelse med en droneoptælling af kolonien den 12. juni blev det konstateret at samtlige fugle havde opgivet og forladt kolonien.

Den 26. juni blev der i den centrale del af Bygholm Nord konstateret at en lille koloni havde etableret sig. Elleve fugle blev set småvarslende, men den 10. juli var også denne koloni opgivet og forladt.

Tørken der satte ind i maj, betød en betydelig udtørring af Vejlernes søer og enge. Den 12. juni lå alle de udlagte redeflåder direkte på mudderflader. Dermed har pattedyrprædatorer med lethed haft muligheder for at komme til kolonien. Imidlertid er årsagerne til koloniernes opgiven ukendte.

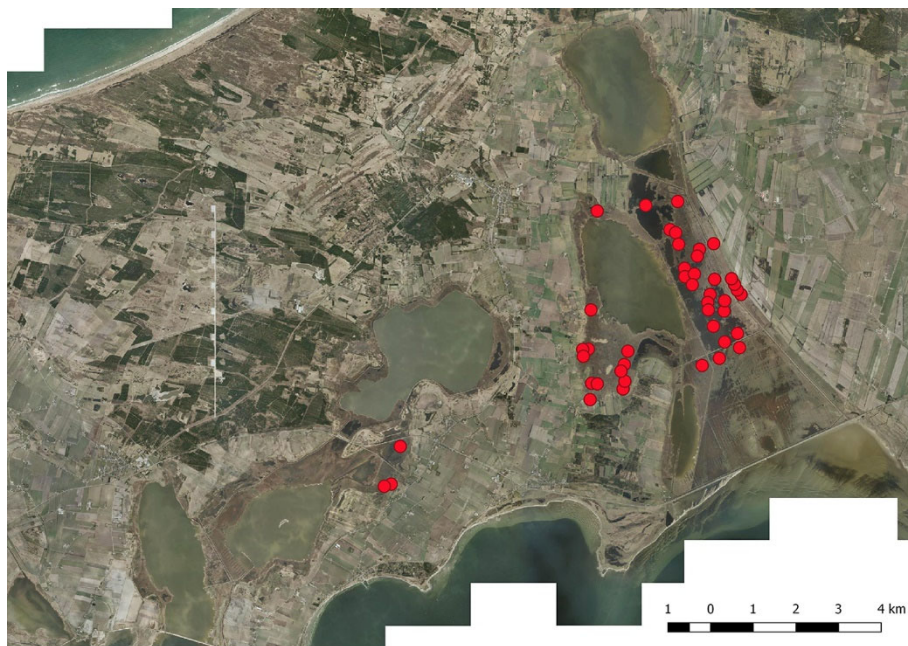


Figur 31. Den 25. april udlagdes 16 kunstige redeflåder i Kogleakssøen af frivillige. Redeflåderne har til formål at hjælpe bestanden af sortterne.

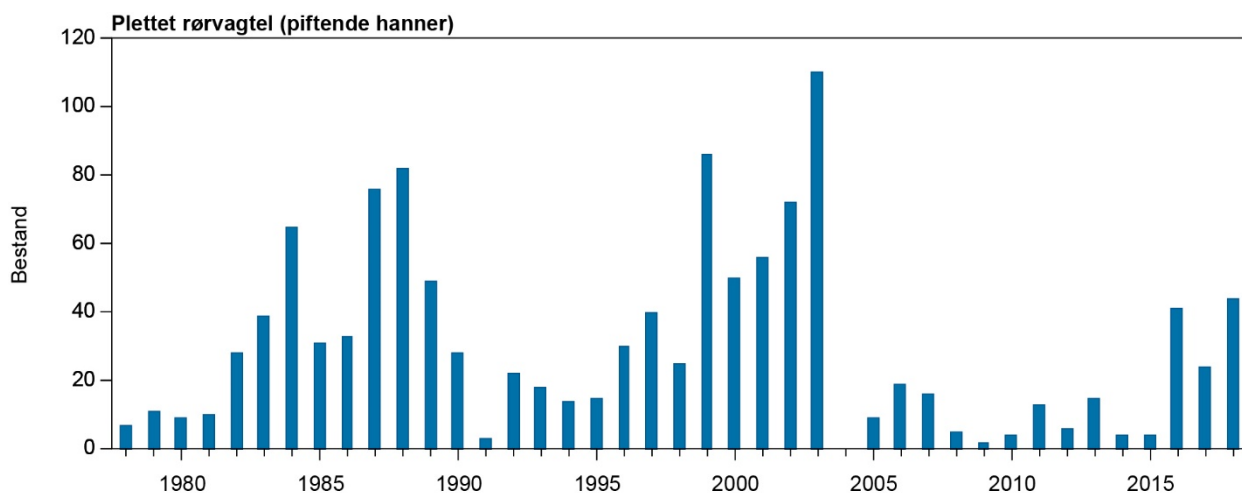
5.22 Plettet rørvagtel

Der blev registreret i alt 44 territoriehævdende (piftende) fugle i 2018. Fordeelingen var tre fugle i Vesløs Vejle, 13 i Selbjerg Vejle, 20 i Bygholm Nord, fem langs Østre Landkanal, en i Glombak og to på Bygholmengen (Fig. 32) Der blev registreret piftende fugle i april, maj og juni, med første registrering den 19. april og sidste den 26. juni.

Figur 32. Fordeling af ynglende plettet rørvagtel (piftende hanner) i Vejlerne 2018.



Der er dermed tale om tredje år i træk med mere end 20 piftende fugle (Fig. 33, Tabel 3).



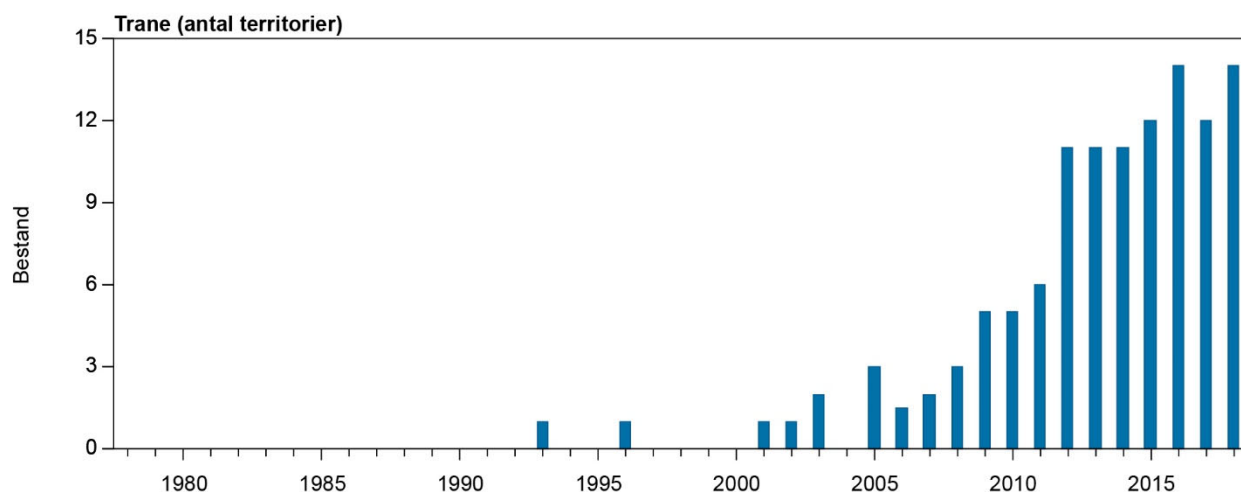
Figur 33. Bestand af plettet rørvagtel i Vejlerne 1978-2018 (piftende hanner).

5.23 Trane

Der var 14 ynglepar i 2018 og bestanden var derfor på samme høje niveau som i 2016 (Fig. 34). Territoriehævdende (trompeterende) par blev fulgt så tæt som muligt gennem marts og april, men særligt på natlytning i maj måned blev der regelmæssigt konstateret trompeterende traner fra rørskovsområderne. Kun par og trompeteren, som blev kortlagt flere gange indenfor et lille område, er regnet som ynglefugle.

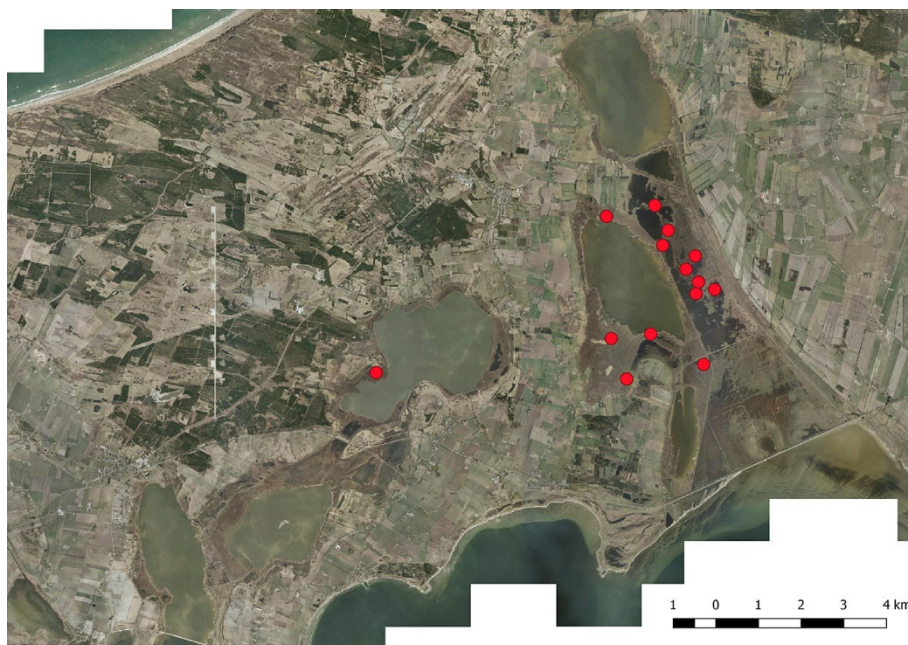
Der blev kortlagt et par i Tømmerby Fjord, fire par i Selbjerg Vejle, et par i Glombak og otte i Bygholm Nord (Fig. 35).

Yngleområdets karakter af høj rørskov og urtebevoksning vanskeliggør registrering af eventuel ynglesucces, dog sås i alt tre par med unger i juni og juli.



Figur 34. Bestand af trane i Vejlerne 1978-2018 (antal territorier). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation (Kjeldsen 2008); fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Figur 35. Fordeling af territoriehævdende tranepar i Vejlerne i 2018.



5.24 Sydlig blåhals

I alt 16 syngende hanner blev kortlagt i 2016.

Det er bemærkelsesværdigt, at der kun blev registreret syngende blåhalse i de Østlige Vejler i år.

Arten indvandrede i 2010, og har svinget mellem 5 syngende i 2010-2011 og op til 27 syngende i 2016 (Tabel 3).

5.25 Bestandstal for udvalgte ynglefuglearter i Vejlerne 2009-2018

Bestandstal for de overvågede arter er samlet for den seneste 10-årige periode (Tabel 3).



Tranepar på Selbjergdiget den 16. april 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Tabel 3. Bestandstal for de overvågede arter fordelt på de Østlige og Vestlige Vejler 2009-2018.

	2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest
Sorthalset lappedykker											41	0	42	0	0	0	0	0	3	0
Gråstrubet lappedykker											57	3	50	4	30	4	20	3	21	3
Rørdrum	96	18	49	12	35	22	71	20	56	16	75	24	67	28	100	33	74	23	59	29
Skestork	0	0	0	0	0	8	0	0	0	4	0	7	0	4	0	5-10	0	6	0	44
Rørhøg	38	12	33	9	38	16	24	13	42	12	37	12	27	13	30	13	28	10	33	14
Klyde (Bygholmeng)	71		15		25		109		52		39		63		70		38		171	
Klyde (Vestlige Vejler)		9		0		32		15		0		8		9		0		2		7
Vibe (Bygholmeng)	381		297		281		263		172		379		361		373		362		294	
Engryle	48	7	72	4	54	6	55	2	58	4	66	2	59	8	56	3	46	1	48	2
Brushøne	7	0	5	0	7	0	7	1	13	1	14-18	1	9	0	17	1	1		5	
Stor kobbersneppe	112	11	94	12	111	5	97	2	91	5	109	7	97	2	76	1	91	2	71	1
Rødben (Bygholmeng)	321		230		274		289		286		413		222		261		193		191	
Rødben (Vesløs/Arup)		58		51		61		50		58		59		72		68		55		29
Rødben (Østerild Øst)		11		14		11		21		10		19		20		27		11		11
Dværghmåge	2	0	1-2	0	2	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hættemåge											4676	0	3122	119	3213	224	2950	49	3612	3
Fjordterne	52	1	44	1	43	14	10	56	53	0	23	10	8	20	55	14	48	32	40	12
Havterne	84	0	14	0	24	0	37	5	26	0	35	0	44	0	37	0	10	0	37	0
Sortterne (par)	22	0	29	0	31	0	42	0	23	0	34	0	27	0	27	0	20	0	24	0
Sortterne (juv.)	11	0	0	0	11	0	7	0	3	0	19	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Plettet rørvagtel	1	1	4	0	7	6	2	4	13	2	4	0	3	1	36	5	20	4	41	3
Trane	4-6	0	5	0	6	0	11	0	11	0	11	0	11	1	12	2	10	2	13	1
Sydlig blåhals	0	0	2	3	4	1	7	2	6	1	19	1	13	3	23	4	19	4	16	0

6. Rastefugle i Vejlerne

I denne del af rapporten præsenteres resultaterne af rastefugletællingerne summarisk. I den foregående rapport (Nielsen & Clausen 2019) gav vi en mere detaljeret gennemgang af en lang række arter og præsenterede data for årene 2008-2017, med tabeller og figurer, som kan bruges til at sammenligne med denne rapports trækfugletabel.

I denne rapport præsenteres resultater for to arter, som ikke blev behandlet i sidste rapport – men for hvilke Vejlerne og er en betydende lokalitet, nemlig toppet skallesluger og havørn.

Fokus er på antal talt i Vejlerne (samlet samt i de Østlige og Vestlige dele) samt Lønnerup Fjord, der er optalt på lige fod med Vejlerne 10 gange årligt.

I 2018 er der i hele året i forbindelse med et forskningsprojekt udført hyppigere og mere regelmæssige tællinger af Bygholm-engen og om efteråret i søerne i de Østlige Vejler, men antal herfra bearbejdes sammen med resultater fra 2018-2019 og publiceres selvstændigt på et senere tidspunkt – og indgår ikke i tabellen nedenfor, for at sikre sammenlignelighed med tidligere års data.

For de talrige og almindelige arter er datagrundlaget hér det mest repræsentative for forekomsten af disse, men for sjældnere arter som fx rasteforekomsten af skestork eller trane om efteråret, er der nogle år enkeltforekomster i DOFbasen, der viser at disse arter kan forekomme i højere antal end de her viste.

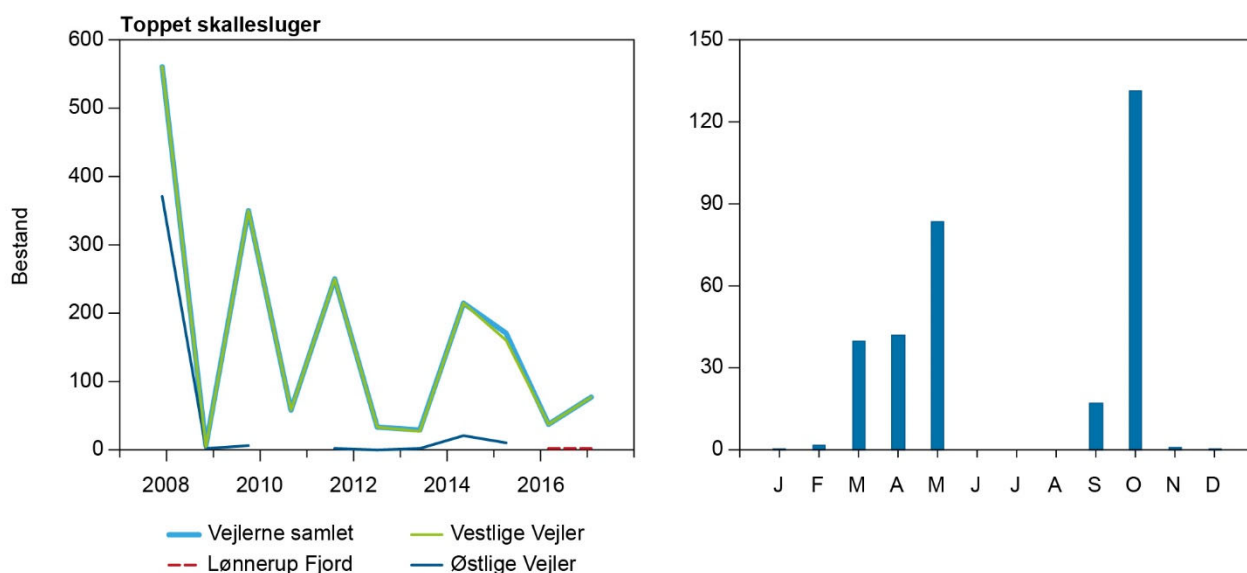
Det kræver dog en betydelig databehandling og kvalitetssikringsindsats at medtage de mange tilfældige observationer i DOFbasen, som derfor ikke er medtaget i denne rapport.

6.1 Toppet skallesluger

Toppet skallesluger optælles i Vejlerne normalt ved optælling i dagtimerne, sammen med de andre vandfuglearter. Tællingerne i databasen med disse dagtællinger indikerer i den forbindelse at arten er i tilbagegang, men det er ikke nødvendigvis korrekt (Fig. 36).

I forbindelse med NOVANA programmets omlægning i 2016 blev der således indført en supplerende november-tælling, der udføres hvert andet år i hele Limfjorden, herunder Vejlerne. Tælling udførtes første gang i efteråret 2017 og vil næste gang blive foretaget i 2019. Ved tællingen i november 2017 blev der i dagtimerne således talt 6.243 toppede skallesluger i Limfjorden, hvoraf 1.208 (19,3 %) fløj til overnatning i Østerild Fjord den 15. november, men ingen fløj til overnatning i de Østlige Vejler den 14. november). Dvs. at Vejlerne er et meget vigtigt overnatningsområde for arten.

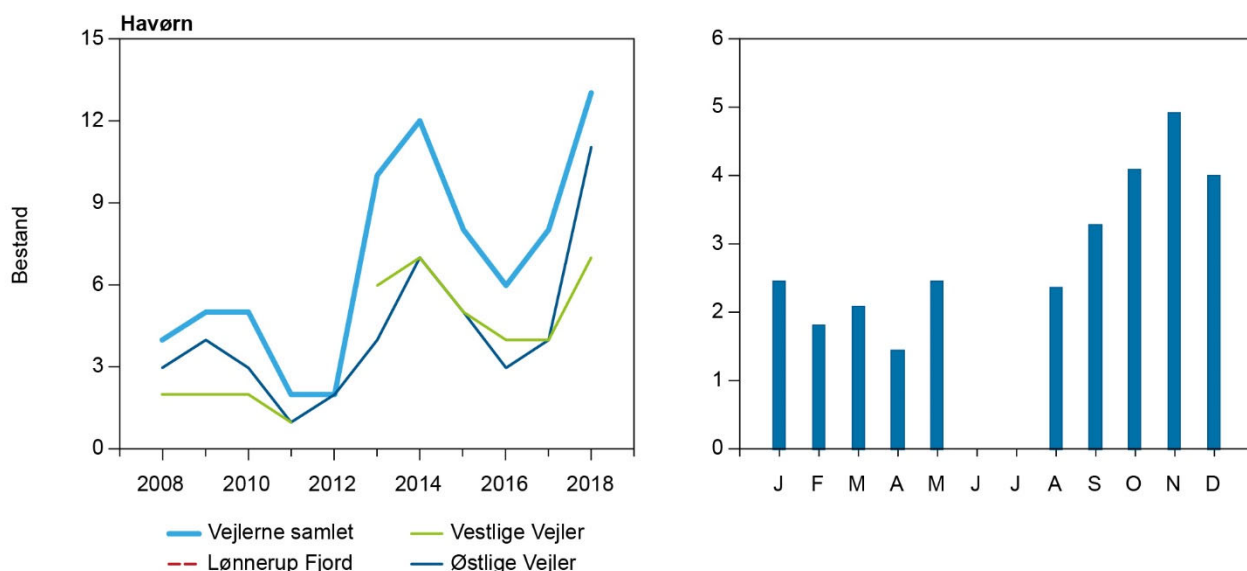
Toppet skallesluger er én af de få arter, hvor de Vestlige Vejler er numerisk betydeligt vigtigere end de Østlige Vejler.



Figur 36. Antalsudvikling for rastende toppet skallesluger i Vejlerne (samlet) og i de to selvstændige fuglebeskyttelsesområder nr. 13 (Østlige Vejler) og nr. 20 (Vestlige Vejler). Arten er kun truffet i beskedne antal i Lønnerup Fjord ved den systematiske overvågning. Figuren til højre viser middeltal registreret per måned (januar-maj og august-december) i Vejlerne (samlet) 2008-2018. Bemærk at Vejlerne (samlet) ofte ikke er summen af årsmaksima fra de Østlige og Vestlige Vejler, men kommer fra den måned hvor det samlede område havde flest fugle. Se uddybning i afsnit 6.3.

6.2 Havørn

Havørn har i Vejlerne, som i resten af landet, været i markant fremgang de seneste år. I november 2018 blev der således optalt 13 fugle i det samlede område, det hidtil højeste antal registreret ved de systematiske tællinger. De fleste forekommer i de Østlige Vejler – men de Vestlige har også hyppige forekomster af op til 7 fugle. Forekomsten toppet i efterårsmånederne (Fig. 37).



Figur 37. Antalsudvikling for havørn i Vejlerne (samlet) og i de to selvstændige fuglebeskyttelsesområder nr. 13 (Østlige Vejler) og nr. 20 (Vestlige Vejler). Arten er ikke truffet i fuglebeskyttelsesområde nr. 19 (Lønnerup Fjord) ved den systematiske overvågning. Figuren til højre viser middeltal registreret per måned (januar-maj og august-december) i Vejlerne (samlet) 2008-2018. Se forklaring om Vejlerne (samlet) under figur 36 og uddybning heraf i afsnit 6.3.

6.3 Bestandstal for udvalgte rastefuglearter i Vejlerne og Lønnerup Fjord 2018

Halvårlige maksima for de overvågede fuglearter for 2018 er anført i Tabel 4 nedenfor, som henholdsvis angiver antal optalt i de Østlige Vejler, de Vestlige Vejler og Vejlerne samlet samt tal fra Lønnerup Fjord.

Bemærk at "Vejlerne samlet" ofte ikke er summen af årsmaksima fra de Østlige og Vestlige Vejler, men kommer fra den måned hvor det samlede område havde flest fugle, hvilket ikke nødvendigvis er den samme måned. Se eksempel med spidsand omtalt i forklaringen til Tabel 4.

Bemærkelsesværdige forekomster i 2018 var rekordantal af sølvhejre, fiskehejre, skestork, skeand og trane (sammenlignet med antal fra 2008-2017, jf. Nielsen & Clausen 2019). Svaner og blishøne blev talt i forholdsvis lave antal sammenlignet med førhen, mens de fleste gæs, svømmeænder og dykænder forekom i antal på niveau med de seneste år.

En lang række arter forekom i 2018 i antal, der overstiger internationale eller nationale 1 %-bestandskriterier (Tabel 4).

Tabel 4. Maksimumforekomster af udvalgte arter af vandfugle og rovfugle, optalt i Lønnerup Fjord (Fuglebeskyttelsesområde nr. 19), Østlige Vejler (nr. 13), Vestlige Vejler (nr. 20) og Vejlerne samlet (Østlige og Vestlige samlet). Sidstnævnte er ikke nødvendigvis summen af Østlige + Vestlige, da maksimumsforekomsten i de to områder ikke nødvendigvis falder i samme måned. Fx blev de højeste antal af spidsand set i de Vestlige Vejler i april, men i de Østlige Vejler og det samlede område i oktober. Grøn baggrund overstiger internationale 1 %-bestandskriterier og blå baggrund overstiger nationale 1 %-bestandskriterier for arterne (for perioden 2016-2021, jf. Clausen m.fl. 2019).

2018	Lønnerup Fjord		Østlige Vejler		Vestlige Vejler		Vejlerne (samlet)	
Art	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår
Lille lappedykker	8	34		12		1		12
Toppet lappedykker	10	3	48	28	11	126	59	147
Gråstrubet lappedykker			16		6		22	
Skarv	4		42	122	1002	382	1008	389
Sølvhejre			10	59	1	9	11	59
Fiskehejre	25	10	26	110	23	56	37	158
Skestork			13	89	6	245	17	334
Knopsvane	124	847	122	124	151	381	273	505
Pibesvane				2				2
Sangsvane	88	6	74	49	151	160	225	209
Tajgasædgås			2				2	
Kortnæbbet gås		24	2333	13970	2660	191	4993	14161
Blisgås			924		105		1009	
Grågås	15	50	2906	3070	1491	8350	3428	10816
Bramgås			7715	5335	8386	4728	13970	10063
Gravand	42		70	516	72	4	132	516
Pibeand	82	30	1304	4157	636	3230	1844	7387
Knarand			43	389	6	4	45	389
Krikand	395	100	6535	7720	2819	1850	9354	9447
Gråand	815	1510	2154	1914	1805	1599	3959	2574
Spidsand	75	2	190	313	117	24	307	326
Atlingand			5		10		10	
Skeand	7		133	1070	44	23	177	1076
Taffeland		20	112	750	134	29	156	774
Troldand	191	320	423	150	78	18	489	150
Bjergand		1		2	9		9	2
Hvinand	150	188	766	385	150	6	883	391
Lille skallesluger	7	5	25	17	28	15	53	32
Toppet skallesluger		4			78		78	0
Stor skallesluger	18		151	15	320	297	362	312
Havørn	0	0	3	11	1	7	4	13
Blå Kærhøg	1		2	13	3	4	4	17
Dværgfalk			1	1		1	1	1
Vandrefalk			3	2	1	2	4	4

Tabel 4 fortsat

2018	Lønnerup Fjord		Østlige Vejler		Vestlige Vejler		Vejlerne (samlet)	
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår
Blishøne	150	81	43	23	10	95	43	118
Trane			34	276	2		34	276
Klyde			396			1	396	1
Hjejle	125	11	1115	29900	1710	8053	2825	36150
Vibe	14	140	419	1311	91	1385	507	2696
Almindelig ryle			105	119		231	105	285
Brushane		28	175	20	13	19	179	39
Dobbeltbekkasin		7		128		24		130
Stor regnspove	1		16	23		9	16	32
Sortklire			1	13	1	6	2	19
Hvidklire		2	22	16	8	36	30	52
Svaleklire				2		4		6
Tinksmed			165		17		182	
Mudderklire		4		35		4		39
Dværgmåge			5	21			5	21

7. Litteratur

Clausen, P., Petersen, I.K., Bregnballe, T. & Nielsen, R.D. 2019. Trækfuglebestande i danske Fuglebeskyttelsesområder, 2004 til 2017. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Teknisk rapport nr. 148. 310 s. <http://dce2.au.dk/pub/TR148.pdf>

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T. Petersen, I.K., Mikkelsen, P. & Bladt, J. (2018a). Fugle 2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 261. 136 s. <http://novana.au.dk/fugle/>

Holm, T.E., Clausen, P. & Bregnballe, T. (2018b). Optælling af trækfugle fra land i perioden 2017-2021. - Teknisk anvisning nr.: A187 Version: 1. Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur, Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. 15 s.

Hälterlein, B., Fleet, D.M., Henneberg, H.R., Mennebäck, T., Rasmussen, L.M., Südbeck, P., Thorup, O. & Vogel, R. (1995). Vejledning i optælling af ynglefugle i Vadehavet. Common Waddensea Secretariat. – Wadden Sea Ecosystem No. 3. Wilhelmshaven.

Kjeldsen, J.P. (2008). Ynglefugle i Vejlerne efter inddæmningen, med særlig vægt på feltstationsårene 1978-2003. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 1-240. <http://www.dof.dk/sider/images/stories/publikationer/doft/dokumenter/vejlerne.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2008). Overvågning af ynglefugle i Vejlerne, 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 242. 32 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR242.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2009). Ynglefugle i Vejlerne 2009. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 259. 40 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR259.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2011). Ynglefugle i Vejlerne 2011. – Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Teknisk rapport nr. 6. 40 s. <http://www2.dmu.dk/Pub/TR6.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2012). Sortterner i Vejlerne. En undersøgelse af artens levevilkår i Vejlerne, ynglesæsonen 2012. – Rapport til Aage V. Jensen Naturfond. 56 s.

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2014). Ynglefugle i Vejlerne 2013. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi – Teknisk rapport nr. 35. 40c s. <http://dce2.au.dk/pub/TR35.pdf>

Kort- og Matrikelstyrelsen (2005). Vejledning om højdesystemet (Vejledning nr. 2 af 10. januar 2005). <http://147.29.40.90/GETDOC1/ACCN/C20050000260-REGL>

Nielsen, H.H. (2006a). Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2005. – Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 32 s.

Nielsen, H.H. (2006b). Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2006. – Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 61 s.

Nielsen, H.H. (2016). Ynglefugle i Vejlerne 2014. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Teknisk rapport nr. 83. 42 s. <http://dce2.au.dk/pub/TR83.pdf>

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2009). Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2008. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 251. 34 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR251.pdf>

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2011). Ynglefugle i Vejlerne 2010. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 264. 36 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR264.pdf>

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2013). Ynglefugle i Vejlerne 2012. – Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Teknisk nr. 23. 38 s. <http://dce2.au.dk/pub/TR23.pdf>

Nielsen, H.H. & Clausen, P. (2019). Ynglende og rastende fugle i Vejlerne 2015-2017. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Teknisk rapport nr. 136. 66 s. <http://dce2.au.dk/pub/TR136.pdf>

Pihl, S. & Fredshavn, J.R. (2015). Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark. Artikel 12 rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 176. 44 s. <http://dce2.au.dk/pub/SR176.pdf>

Riis, N. (red.) (2009). Driftsplan for Vejlerne. Hovedrapport. – COWI for Aage V. Jensen Naturfond. 145 s. http://www.avjf.dk/avjnf/files/2012/10/Vejlerne_Driftplan_Hovedrapport_2009.pdf
http://www.avjf.dk/avjnf/files/2012/10/Vejlerne_driftplan_Hovedrapport_2009_BILAG_1-5.pdf

YNGLENDE OG RASTENDE FUGLE I VEJLERNE 2018

Rapporten beskriver overvågningen af ynglende og rastende fugle i Vejlerne i 2018. Ynglefuglene havde rekordstore antal af ynglende skestork og sølvhejre og høje antal af klyde. For flere jordrugende arter, hvis antal toppede imellem 1978 og 2003 (afhængigt af art) blev der i 2018 registreret antal, der repræsenterer en tilbagegang i forhold til 1978-2003. Det gælder flere arter af ynglende vadefugle samt terner. For flere af arterne kan de seneste års lave antal være forårsaget af et par tørre forår og somre, i kombination med høj prædation. For rastefuglenes vedkommende var der i 2018 rekordantal af sølvhejre, fiskehejre, skestork, skeand og trane (sammenlignet med antal fra 2008-2017). Svaner og blishøne blev talt i forholdsvis lave antal sammenlignet med tidligere, mens de fleste gæs, svømmecænder og dykænder forekom i antal på niveau med de seneste år.